

ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА

ЗА

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА

НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА

ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ

ВО 2015 ГОДИНА

ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА

**ЗА
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА
НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА
ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ
ВО 2015 ГОДИНА**

Издавач:
Реактор – Истражување во акција

За издавачот:
Марија Башевска, Претседателка

Дизајн:
Бригада

Печат:
Про Проинт

Тираж:
100

Бесплатен/Некомерцијален тираж

Оваа публикација е изготвена со финансиска поддршка од Шведската агенција за меѓународен развој и соработка (Sida) и Фондацијата Квина тил Квина. За содржината на овој документ целосно е одговорен Реактор и во никој случај не ги рефлектира позициите на Sida и Квина тил Квина.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека «Св. Климент Охридски», Скопје

342.722(497.7)“2015”(047)

ИЗВЕШТАЈ во сенка за имплементација на Националната стратегија за родова еднаквост во 2015 година. - Скопје : Реактор - Истражување во акција, 2017. - 123 стр. : табели ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 121-123. - Содржи и: Анекс

ISBN 978-608-4684-

а) Родова еднаквост - Национална стратегија - Македонија - 2015 -
Извештаи
COBISS.MK-ID 102681354

СОДРЖИНА

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	5
I. ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТОТ	15
Вовед	15
Институционален контекст	17
следење и спроведување	21
Буџет за спроведување	23
Следни чекори	24
Методологија	24
II. ПРОЦЕС: СПРОВЕДУВАЊЕ И СЛЕДЕЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА И НА НАЦИОНАЛНИОТ АКЦИСКИ ПЛАН	27
III. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ	29
СЦ 1. ССЦ 1.1. Резултат 1: Зголемени капацитети на администрацијата	31
СЦ 1. ССЦ 1.1. Резултат 3: Родово одговорни процеси за креирање политики	36
СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 2: Стандардизиран модалитет на известување за спроведување на ЗЕМ	38
СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 3: Зајакнат парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ	41
СЦ 1. ССЦ 1.3. Резултат 1: Развиени индикатори за мерење на степенот на напредок на полето на родовата еднаквост	44
СЦ 2; ССЦ 2.1 Резултат 1: Балансирано учество на жените во работните тела на властите	48
СЦ 2; ССЦ 2.1 Резултат 2: Правична застапеност во извршната власт	52
СЦ 2; ССЦ 2.1 Резултат 3: Зајакнати капацитети на судии и јавни обвинители	55
СЦ 2; ССЦ 2.2 Резултат 1: Препознавање на родово базираното насилство	57
СЦ 2; ССЦ 2.2 Резултат 2: Зајакнати капацитети во надлежните институции	59
СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 1: Унапредени законски мерки и политики за усогласување на приватниот и на професионалниот живот.	61
СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 2: Подобар пристап и услови за жените во започнување и развивање на претприемништвото	64
СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 3: Подобрен пристап на жените	

кон политиките за вработување	69
СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 4: Елиминација на сите облици на дискриминација врз основа на пол на пазарот на труд	71
СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 1: Развиен и пилотиран образовен модул за родова еднаквост во предучилишното образование	74
СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 2: Развиена и пилотирана програма за родова еднаквост во основното образование	75
СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 3: Промовиран принципот на родова еднаквост во високото образование	77
СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 4: Промовиран принципот на родова еднаквост во научноистражувачката работа	79
СЦ 2. ССЦ 2.5. Резултат 1: Родова еднаквост и здравствена евиденција	80
СЦ 2. ССЦ 2.5. Резултат 2: Подигање на квалитетот на здравствените услуги	82
СЦ 2. ССЦ 2.6. Резултат 1: Подобар пристап до социјалната заштита	89
СЦ 3. ССЦ 3.1. Резултат: Родовата еднаквост и медиумите	93
СЦ 3. ССЦ 3.3. Резултат 1: Воспоставени функционални механизми за родово заснованата дискриминација во јавниот и во приватниот сектор	97
СЦ 3. ССЦ 3.2. Резултат 2: Поттикнување на приватниот сектор за спроведување на Законот за еднакви можности	100

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Националната стратегијата за родова еднаквост (2013–2020) е првиот стратешки документ од овој тип усвоен во 2013 година од страна на Собранието на Република Македонија. Стратегијата е усвоена врз основа на членот 9, став 3 од Закон за еднакви можности на жените и мажите, кој дава правна основа за донесување на стратегијата и ја дефинира институционалната структура надлежна за нејзина имплементација. Стратегијата, заедно со Националниот акциски план (2013–2016) и Оперативните планови за 2013–2016 имаат цел да обезбедат целосна еднаквост меѓу жените и мажите, како хоризонтално така и секторски. Извештајот во сенка за имплементацијата на Стратегијата за родова еднаквост е третиот независен извештај, кој има цел да даде сеопфатна анализа на степенот на исполнување на мерките и активностите предвидени во стратегијата, акцискиот план, како и во оперативниот план за 2015 година.

Методологијата е развиена во рамките на проектот Совет за родова еднаквост, финансиски поддржан од страна на Европската Унија, и за првпат применета во 2013 година. Овогодишниот извештај е подготвен во рамките на проектот за застапување на правата на жените на ниво на ЕУ, поддржан од Фондацијата Квина тил Квина.

Во 2015 за секторот за еднакви можности одвоени се 800.000 денари (13.000 евра) за спроведување на стратешките документи во областа на родовата еднаквост, но поради пренамени на средствата нема јасен увид колку и на што поточно се потрошени одредените средства.

СУМАРЕН ПРЕГЛЕД:

Година на следење: 2015
Број на активности: 98

Степен на исполнување:

целосно: 13 од 98
(13 %)
значително: 9 од 98
делумно: 16 од 98
не е започнато: 60 од 98

Навременост:

навреме: 21 од 98
предвреме: 0 од 98
доцнат: 77 од 98

Опфатеност за 2015:

НАП: 86 од 98
Оперативен план: 48 од 98
во ОП, но не во НАП: 12 од 98

Број на активности со:

значајно или
трансформативно
влијание: 84 од 98

СУМАРЕН ПРЕГЛЕД:

Година на следење: 2014
Број на активности: 81

Степен на исполнување:

целосно: 17 од 81
(21 %)
значително: 6 од 81
делумно: 18 од 81
не е започнато: 40 од 81

Навременост:

навреме: 27 од 81
предвреме: 0 од 81
доцнат: 54 од 81

Опфатеност за 2014:

НАП: 70 од 81
Оперативен план: 34 од 81
во ОП, но не во НАП: 11 од 81

Број на активности со:

значајно или
трансформативно
влијание: 79 од 81

Позитивно е тоа што и втора година по ред се издвојува буџет за спроведување на стратегиските документи во областа на родовата еднаквост, но овие средства и понатаму се несоодветни за целосно имплементирање на Стратегијата, на НАП и на ОП. Капацитетот на администрацијата и понатаму е ограничен и постои неусогласеност на стратегиските и оперативните документи во предвидените активности на НАП и ОП. Во 2015 година сè уште не постои методологија за следење на имплементацијата и ограничено е учеството на граѓанскиот сектор во донесувањето одлуки.

Во 2015 година преземени се позитивни чекори и изготвени се правилници за формата и содржината на годишните извештаи за примената на по-

себните мерки за воспоставување еднакви можности на жените и мажите¹, како и правилници за формата и содржината на извештаите што ги изготвуваат координаторите за еднакви можности во органите на државната управа² и единиците на локалните самоуправи³. Правилниците за примена на посебните мерки за воспоставување на еднакви можности ја пропишуваат формата и содржината на годишните извештаи за резултатите од примената на посебните мерки, и начинот на спроведување на планот за имплементација на посебните мерки. Со помош на правилниците ќе се мери промената во родовата структура на вработените на раководни и на извршни работни места, како и промените во бројот на работни места за кои постои оправдана потреба за родова нееднаквост.

Во однос на институционалната поставеност, потребно е органите на државната управа да покажат поголема заложба за имплементирање на активностите предвидени во Стратегијата и во НАП. Дополнително, улогата на Министерството за труд и социјална политика во надгледување на имплементацијата на ЗЕМ и на Стратегијата треба да се засили, особено на локално ниво.

Во 2015 година бројот на целосно имплементирани активности се намалува во споредба со 2013 и 2014 година, што е загрижувачки тренд. Земајќи го предвид тоа што 2016 е последна година за имплементација на НАП според трендот на имплементација во последните три години, се предвидува дека во 2016 година нема да може да се имплементираат сите заостанати активности од претходните години. Затоа, важно е во следниот НАП, кој треба да започне во 2017 година, да се предвиди среднорочен преглед на имплементирани активности, со цел ефикасна имплементација на сите предвидени мерки до истекот на стратегијата во 2020 година.

¹ Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилници за формата и содржината на годишниот извештај за резултатите од примената на посебните мерки за воспоставување на еднаквите можности на жените и мажите и начинот на спроведување на планот за имплементација на посебните мерки. Службен весник на РМ, бр. 46/15.

² Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за формата и содржината на извештајот за работа на координаторот и заменик координаторот за еднакви можности на жените и мажите во органите на државната управа Службен весник на РМ, бр. 46/15.

³ Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за формата и содржината на извештајот за работа на координаторот за еднакви можности на жените и мажите во единиците на локалната самоуправа Службен весник на РМ, бр. 46/15.

ТАБЕЛА 1. ОЦЕНА ЗА НАПРЕДОКОТ СПОРЕД ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ

Во табелата подолу прикажани се активностите во Националниот акциски план и Оперативниот план за 2015 година предвидени за реализација во 2015 година. Дополнително, вклучени се и активностите што биле предвидени за имплементација во 2013 и во 2014 година, а кои не биле започнати во предвидената временска рамка. Притоа, прикажан е степенот на исполнување, потенцијалното влијание, навременоста, како и следните чекори што треба да бидат преземени во наредната година.

КРАТОК НАЗИВ НА АКТИВНОСТА	ПОТЕНЦИЈАЛНО ВЛИЈАНИЕ				СТЕПЕН НА ИСПОЛНУВАЊЕ				НАВРЕМЕНОСТ	СЛЕДНИ ЧЕКОРИ
	НЕМА	МАЛО	ЗНАЧАЈНО	ТРАНСФОРМАТИВНО	НЕ Е ЗАПОЧНАТО	ДЕЛУМНО	ЗНАЧИТЕЛНО	ЦЕЛОСНО		
1. Развивање и вклучување на модул за родова еднаквост									Доцни	Континуирана активност
2. Специјализирана програма за вклучување на родовата перспектива									Доцни	Континуирана активност
3. Изменување и дополнување на Упатството за подготовка на стратегиските планови									Не е започнато	Понатамошна работа
4. Изменување и дополнување на РИА за вклучување на родовата перспектива									Не е започнато	Понатамошна работа
5. Упатство за годишните извештаи на субјектите									Навреме	Целосно исполнета
6. Упатство за годишниот извештај на МТСП									Навреме	Понатамошна работа
7. Упатство за годишните извештаи на координаторите									Навреме	Целосно исполнета
8. Образец за изработка на анализа на наставни планови									Доцни	Понатамошна работа

9. Седница за разгледување на извештајот на ВРМ										Навреме	Континуирана активност
10. Развивање индикатори за мерење на напредокот										Не е започнато	Понатамошна работа
11. Креирање програми за јакнење на капацитетите на механизмите за РЕ										Не е започнато	Понатамошна работа
12. Изработка на истражување ОП 2015										Навреме	Понатамошна работа
13. Посебни мерки за балансирано учество на централно и на локално ниво										Не е започнато	Понатамошна работа
14. Посебни мерки за балансирано учество во работата на Собранието										Не е започнато	Понатамошна работа
15. Полугодишни средби на интерресорската група										Не е започнато	Понатамошна работа
16. Посебни мерки во државната администрација										Не е започнато	Понатамошна работа
17. Редовно водење и објавување на родово разделена статистика										Не е започнато	Понатамошна работа
18. Модул за едукација на судии и јавни обвинители										Не е започнато	Понатамошна работа
19. Обука за обучувачи во АСЈО										Не е започнато	Понатамошна работа
20. Одржување надзорна расправа за КЕМ по предлог-извештајот за СРЕ										Доцни	Континуирана активност
21. Кампањи за подигнување на свеста за РБН на национално и на локално ниво										Не е започнато	Понатамошна работа
22. Информативни активности во образовните институции за РБН										Не е започнато	Понатамошна работа
23. Развивање и спроведување модули за обука на професионални кадри										Не е започнато	Понатамошна работа
24. Обука/предавање на универзитетите										Не е започнато	Понатамошна работа

25. Вградување тематски содржини во наставните програми за основно и за средно образование										Не е започнато	Понатамошна работа
26. Унапредување на мерките за флексибилност										Не е започнато	Понатамошна активност
27. Настани за координирање на сите актери										Доцни	Понатамошна активност
28. Јакнење на капацитетите на трудовата инспекција										Не е започнато	Понатамошна работа
29. Промовирање на јавното приватно партнерство										Доцни	Понатамошна работа
30. Анализа – родова-та еднаквост и претприемништвото										Не е започнато	Понатамошна работа
31. Подигање на свеста на жените за вклучување во претприемништвото										Навреме	Континуирана активност
32. Координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенциите										Не е започнато	Понатамошна работа
33. Пилот-обуки за потенцијални и постојни жени-претприемачи										Не е започнато	Понатамошна работа
34. Спроведување на програма за конкурентност										Навреме	Континуирана активност
35. Обуки за бизнис-план (минимум десет)										Навреме	Континуирана активност
36. Обука за студенти за подготовка на апликации за работа										Навреме	Континуирана активност
37. Обуки за малите и средните претпријатија										Навреме	Континуирана активност
38. Обуки за постојните претпријатија раководени од жени										Не е започнато	Континуирана активност
39. Засилување на мерките за пристап до пазарот на трудот за жените од ранливите групи										Доцни	Континуирана активност

40. Механизам за меѓуинституционална соработка									Не е започнато	Понатамошна работа
41. Активности за поттикнување на соработката меѓу ЕЛС, центрите за вработување и родовите механизми									Доцни	Понатамошна работа
42. Истражување за дискриминацијата врз основа на полот на пазарот на трудот									Не е започнато	Понатамошна работа
43. Активности за информирање за родова дискриминација на пазарот на трудот од страна на социјалните партнери									Доцни	Понатамошна работа
44. Промоција на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор									Не е започнато	Понатамошна работа
45. Родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД									Доцни	Континуирана активност
46. Пилотирање на предучилишно родово сензитивно образование									Не е започнато	Понатамошна работа
47. Анализа на учебниците за основно образование									Доцни	Понатамошна работа
48. Пилот-содржини за родова еднаквост по предметот Граѓанско општество									Не е започнато	Понатамошна работа
49. Јакнење на капацитетите на наставниците по предметот Граѓанско општество									Не е започнато	Понатамошна работа
50. Правилник за интеграција на РЕ во предметните и студиските програми									Не е започнато	Понатамошна работа
51. Научни конференции									Не е започнато	Понатамошна работа
52. Мерки против стереотипизација во изборот на факултетското образование									Не е започнато	Понатамошна работа
53. Родова анализа на научноистражувачката работа									Не е започнато	Понатамошна работа

54. Критериуми за оценување на научните проекти од родова перспектива									Не е започнато	Понатамошна работа
55. Нови извештаи-обрасци за користење на здравствените услуги									Не е започнато	Понатамошна работа
56. Софтверски програми и регистри за следење на заболувањата									Доцни	Понатамошна работа
57. Едукација на здравствените работници									Не е започнато	Понатамошна работа
58. Кампањи за превентивни програми									Доцни	Понатамошна работа
59. Програма за рана детекција на малигните заболувања									Навреме	Континуирана активност
60. Промоција на потребата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жената									Не е започнато	Понатамошна работа
61. Обезбедување гинеколози во ПЗЗ									Не е започнато	Понатамошна работа
62. Истражување за сексуалното и репродуктивното здравје на Ромките									Не е започнато	Понатамошна работа
63. Истражување за здравствените работници и РБН									Не е започнато	Понатамошна работа
64. Одржување на работилници за јакнење на капацитетите									Не е започнато	Понатамошна работа
65. Изработка на анализа за пристапот до гарантирана здравствена заштита									Не е започнато	Понатамошна работа
66. Вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки за ЗСД/ЦСР									Навреме	Континуирана активност
67. Засилување на капацитетите на стручните работници во ЗСД/ЦСР									Навреме	Континуирана активност
68. Анализа и вклучување на родовиот концепт во стручната документација на ЗСД									Навреме	Континуирана активност

69. Родова анализа на пристапот на корисниците до социјалните услуги									Не е започнато	Понатамошна работа
70. Обука за надминување на стереотипите									Не е започнато	Понатамошна работа
71. Измена на Законот за бесплатна правна помош									Не е започнато	Понатамошна работа
72. Изработена веб-страница									Навреме	Континуирана активност
73. Јавни дебати за стереотипите и предрасудите во медиумите									Не е започнато	Понатамошна работа
74. Избор за најдобра реклама									Не е започнато	Понатамошна работа
75. Регулаторен механизам за мониторинг на печатените медиуми									Не е започнато	Понатамошна работа
76. Анализа на родовите прашања во програмските концепти									Навреме	Континуирана активност
77. Кампања за подигнување на јавната свест									Не е започнато	Понатамошна работа
78. Анализа на начинот на прикажување на жените и мажите									Навреме	Континуирана активност
79. Спроведување кампања за присутните предрасуди и стереотипи									Не е започнато	Понатамошна работа
80. Обуки за наставници во предучилишните установи									Не е започнато	Понатамошна работа
81. Формирање база на податоци на: <ul style="list-style-type: none"> • анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост; • родово разделени податоци, преку реактивирање на веб-страница за родово рамноправност 									Доцни	Понатамошна работа
82. Интерни процедури за ОДУ и ЕЛС за задолжителна консултација со приватниот и со граѓанскиот сектор									Не е започнато	Понатамошна работа

83. Анализа на состојбата во приватниот сектор за имплементацијата на ЗЕМ										Не е започнато	Понатамошна работа
84. Развивање и воведување маркери за родова еднаквост										Не е започнато	Понатамошна работа
85. Критериуми за родова еднаквост при оцена на апликации										Не е започнато	Понатамошна работа
86. Оглас за избор на пилот-компаниј во приватниот сектор										Не е започнато	Понатамошна работа
87. Правен застапник за еднакви можности										Не е започнато	Понатамошна работа
88. Консултативни и координативни состаноци – интерресорска										Не е започнато	Понатамошна работа
89. Консултативни и координативни состаноци – КЕМ										Не е започнато	Понатамошна работа
90. Годишни извештаи за родово заснованата дискриминација										Не е започнато	Понатамошна работа
91. Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе										Навреме	Континуирана активност
92. Центар за лица жртви на трговија со луѓе										Навреме	Континуирана активност
93. Обуки за идентификација на жртви на трговија со луѓе										Навреме	Континуирана активност
94. Превенција, подигање на јавната свест										Доцни	Континуирана активност
95. Ефикасно спроведување на членот 84 од ЗСЗ										Не е започнато	Понатамошна работа
96. Следење на квалитетот на услугите реализирани од НВО										Не е започнато	Понатамошна работа
97. Мултидисциплинско постапување на локално ниво										Навреме	Понатамошна работа
98. Подготвување предлог-измени и дополнување на КЗ										Не е започнато	Понатамошна работа

I. ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТОТ

Вовед

Законот за еднакви можности (ЗЕМ)⁴ ги уредува мерките за воспоставување еднакви можности на жените и мажите и има цел да го промовира принципот на еднакви можности во политичката, економската и во социјалната сфера на општествениот живот на државата. Овој закон пропишува јасни и недвосмислени обврски за континуирано и систематско интегрирање

на родовата еднаквост во процесите на развивање на политиките на сите нивоа и во различни области, како и развивање посебни мерки и програми со кои ќе се ублажат последиците од нееднаквоста⁵. Дополнително, Законот ја утврдува институционалната рамка за унапредување на еднаквите можности на национално и на локално ниво.

⁴ Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен Весник на РМ бр.66/06 од 29.5.2006 година).

⁵ Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот – 2013, Реактор, 2014.

Националната стратегија за родова еднаквост (2013–2020) (во понатамошниот текст Стратегија) е клучниот стратешки документ што ги предвидува националните приоритети за остварување на еднаквите можности на жените и мажите во период од осум години. Стратегијата произлегува од одредбите на ЗЕМ⁶ и се надоврзува на Националниот план за акција за родова рамноправност (2007–2012). Националниот акциски план (2013–2016) (НАП) предвидува реализација на активности за унапредување на родовата еднаквост и успешно имплементирање на Стратегијата во периодот од 2013 до 2016 година. Спроведувањето на Акцискиот план на годишно ниво се уредува со посебни оперативни планови (ОП).

Во стратегијата е дадена детална анализа на состојбите и идентификувани се полињата во кои е потребно дејствување во согласност со принципите на законитост, јавност, транспарентност, одговорност, отчетност и меѓусекторска соработка. Оттука, предвидени се низа клучни хоризонтални прашања, како интегрирање на родовата перспектива во главните општествени текови, водење родово разделена статистика и развивање хармонизирани индикатори за мерење на прогресот на родова еднаквост, унапредување на правната и засилување на институ-

ционалната рамка за родова еднаквост, но и интервенции во секторските приоритетни области, какви што се: здравството, политичкиот и јавниот живот, медиумите, економско зајакнување, родово базираното насилство, образованието, меѓународната политика, родово одговорното буџетирање и мирот и безбедноста.

Според ЗЕМ, Собранието ја следи имплементацијата на Стратегијата, додека, пак, Владата на Република Македонија доставува годишен извештај за напредокот на имплементацијата на активностите во оваа област.

Иако, во принцип, годишните оперативни планови треба да го следат НАП, тоа не е случај со 2015 година, во која постои неусогласеност меѓу овие два документа. Имено, за 2015 година со НАП се предвидени 86 активности, од кои 48 се предвидени и во ОП за 2015 година. Од друга страна, дополнителни 12 активности предвидени со ОП воопшто не произлегуваат од НАП. Такви се, на пример, мерките за унапредување на Специфичната стратешка цел 2.2. – подигнување на општествената свест, измени на законската регулатива и воспоставување стандарди за заштита и санкционирање на родово базираното насилство, кои се целосно изоставени од ОП за 2015 година.

⁶ Член 9, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014).

Иако со оперативните планови се прецизира работата на годишно ниво и се очекува одредена флексибилност, во 2015 година неусогласеноста е значителна и ваквите разлики не се образложени. Оттука, не е јасно на што се должат ваквите разлики: дали Владата се откажала од одредени обврски или се

става приоритетот на одредени мерки во услови на недостиг на ресурси. Дополнително, имајќи предвид дека разликите се значајни, доколку продолжи ваквиот тренд на неусогласеност, постои огромна веројатност дека Стратегијата нема да биде спроведена во целост.

ИНСТИТУЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ

Имплементацијата на Стратегијата за родова еднаквост и на НАП се одвива преку институционалната рамка⁷ на национално и на локално ниво, која е дефинирана во Законот за еднакви можности. Институции што се одговорни за имплементација на Стратегијата и на НАП се:

- Министерството за труд и социјална политика (МТСП), кое е одговорно на национално ниво за еднаквите можности и за следење и координирање на имплементацијата на Стратегијата, НАП и на оперативните планови за родова еднаквост на централно и на локално ниво;

- Секторот за еднакви можности, кој е дел од Министерството за труд и социјална политика, е одговорен за креирање на годишните Оперативни планови за имплементација на Стратегијата, собирање извештаи за напредокот на родовата еднаквост во органите на државната управа и на локално ниво, координирање на активностите меѓу МТСП и другите органи и соработка со граѓанските организации;
- Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието, чија задача е интегрирањето на принципот на еднакви можности на жените и мажите во законите, политиките и програмите;

---

⁷ Закон за еднакви можности (2006). Службен Весник на РМ бр.66/06 од 29.5.2006 година. Субјекти одговорни за усвојување и спроведување на мерките за воспоставување на еднакви можности и нивните обврски: член 11 – Собранието на Република Македонија; член 12 – Владата на Република Македонија; член 13 – органите на државна управа; член 14 – Министерството за труд и социјална политика; член 15 – Народниот правобранител и член 16 – единиците на локалната самоуправа.

- координаторите за еднакви можности меѓу мажите и жените во органите на државната управа;
- Интерресорската консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, која има обврска да го вклучи концептот на родова еднаквост во генералните политики на сите јавни институции, да ја следи интеграцијата на родовата перспектива во секторските политики и, во соработка со социјалните партнери и институции на одделни области, да го следи напредокот на усогласувањето на законодавството со Европската Унија и со европските стандарди за родовите прашања. Дополнително, Интерресорската консултативна и советодавна група треба да биде вклучена и да дава насоки во подготовка на стратегијата за родова еднаквост и да ги следи периодичните извештаи на институциите;
- комисиите за еднакви можности во единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) одговорни за спроведување на активностите за унапредување на родовата еднаквост на локално ниво;
- координаторите за еднакви можности меѓу мажите и жените во ЕЛС што се одговорни за имплементирање на одредбите на Законот за еднакви можности на локално ниво. Дополнително, дел од државните институции имаат посебни надлежности во имплементирање-

то на мерките и активностите во стратегијата. На пример, Заводот за статистика е задолжен за обезбедување релевантни податоци според родовата застапеност (по пол) од расположливиот фонд на податоци, обезбедени преку статистичките истражувања што се спроведуваат во надлежност на ДЗС. Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на годишно ниво собира податоци за родовата структура на вработените во медиумите, како и за родот во телевизиските програми. Министерството за образование треба да воспостави и да пилотира едукативна програма за родова еднаквост во предучилишните установи, во основното, средното и во високото образование, а Агенцијата за вработување, во соработка со МТСП, треба да изготви изводливост за зголемено вклучување на жените на пазарот на трудот и развивање пилот-мерка за вработување на жените.

Собранието на РМ е одговорно за интегрирање на принципот на еднаквите можности во законите и политиките, додека Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието е постојано работно тело, кое, меѓу другото, има надлежност континуирано да го вградува родовиот концепт во законите и во разните прописи што ги донесува Собранието. За разлика од 2014 година, кога Комисијата одржала вкупно 9 седници и 4 јавни расправи, во 2015 година бројот се намалува на 4 седници и 3 јавни расправи.

Седниците што се одржани од страна на КЕМ во 2015 година се:

- Седница за разгледување на предлог на Законот за изменување и дополнување на Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство (прво читање);
- Седница за разгледување на предлог на Законот за изменување и дополнување на Законот за еднакви можности меѓу жените и мажите (по скратена постапка, второ читање);
- Седница за разгледување на Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност (скратена постапка, второ читање);
- Седница за разгледување на Извештајот на Европската комисија за Република Македонија за 2015 година, со посебен осврт на делот на родовата рамноправност.

Јавните расправи одржани од страна на КЕМ во 2015 година се:

- „Како до родова рамноправност?“, во соработка со Комисијата за европски прашања;
- јавна расправа посветена на новите развојни стратемски цели на Обединетите нации и родовата еднаквост на агендата на Република Македонија;

- јавна расправа за годишниот извештај за имплементацијата на Стратегијата за родова еднаквост во 2014 година.

Во 2015 година, како и во претходните две години, за пофалба е инклузивниот пристап на КЕМ и присуството на граѓанските организации на јавните расправи организирани од страна на КЕМ. Сепак, унапредувањето на соработката и координацијата меѓу КЕМ и граѓанскиот сектор може да се подобри доколку КЕМ навремено ги известува граѓанските организации за предвидените јавни расправи. Во оваа насока потребна е поголема отвореност од страна на КЕМ за прифаќање предлози за јавни расправи за критични теми предложени од страна на граѓанското општество.

Во 2015 година, за разлика од претходните години, позитивен исчекор е разгледувањето на Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство и седницата за разгледување на Извештајот на Европската комисија за Република Македонија за 2015 година, со посебен осврт на делот на родовата еднаквост. Седницата за разгледување на Извештајот на Европската комисија за Република Македонија за 2015 година и јавната расправа, во соработка со Комисијата за европски прашања, е напредок во работата на КЕМ и ја поттикнува родовата еднаквост како прашање што треба да биде вклучено во сите сфери на работата на Собранието и на работните тела на Собранието.

Сепак, наместо јавна расправа за разгледување на Извештајот на Европската комисија од родов аспект, одржана е само седница без присуство и придонес на граѓанските организации. Направен е обид од страна на Платформата за родова еднаквост за вклучување во разгледувањето на Извештајот, но поради тоа што е одржана седница, а не јавна расправа, коментарите и препораките на Платформата во однос на родовиот аспект во Извештајот не се земени предвид.

Недостасува целосно вклучувањето на родовата перспектива во сите предлог-закопи и амандмани, особено оние закони преку кои може да се унапреди родовата еднаквост. На пример, во 2015 година предлог-законот за дополнување на Законот за безбедност и здравје при работа е разгледан само од Комисијата за труд и социјала, додека, пак, родовиот аспект и влијанието на овој закон врз жените-работнички не бил предмет на дискусија од страна на КЕМ⁸.

Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за минимална плата бил разгледан само од страна на Комисијата за труд и социјална политика, иако е важно овој закон да биде разгледан и од КЕМ, поради високиот број жени во текстилната индустрија, кои, поради одложената примена во овој сектор, сè уште не се опфатени со Законот за минимална плата⁹.

Предлог-законот за дополнување на Законот за здравственото осигурување (по скратена постапка), исто така, не е анализиран од родов аспект, односно разгледан е само од страна на Комисијата за здравство, без придонес и сугестии за вклучување на родовиот аспект од страна на КЕМ .

Во 2015 година, како и претходните две години (2013–2014), Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот нема одржано ниту една седница¹⁰.

⁸ Собрание на Република Македонија (2015). Предлог-закон за дополнување на Законот за безбедност и здравје при работа, по скратена постапка, Комисија за труд и социјална политика, достапен на:
<http://www.sobranie.mk/materialdetails.nsp?materialId=bd99b500-9fa7-4d82-964e-c8855b62a350>

⁹ Закон за минимална плата (2014). Службен весник на Република Македонија бр. 184/13, 13/14/ 44/14, достапен на:
<http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/Zakon%20za%20minimalna%20plata%20precisten.pdf>

¹⁰ Извештај за работата на Собранието на Република Македонија (2015). Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот, достапно на:
<http://www.sobranie.mk/content/izvestai/2011-2014/IZVESTAJ%20ZA%202015%20godina.pdf>

Овој тренд е загрижувачки, бидејќи надлежноста на Комисијата е да дава предлози и мислења во врска со остварување на одредби во Уставот, во законите и други прописи од значење за остварување на слободите и правата на граѓаните. Комисијата во својата работа треба да соработува со научни и стручни организации во областа на заштита-

та на слободите и правата на граѓаните. Поради нефункционирањето на оваа комисија, предлозите и мислењата поврзани со родовата еднаквост и нивното вклучување во законите, прописите и другите акти не се разгледуваат, и соработката со научни и стручни организации, вклучувајќи ги и граѓанските организации, останува неостварена.

СЛЕДЕЊЕ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО

Годишниот извештај за напредокот на родовата еднаквост продолжува да се изготвува од страна на МТСП, врз основа на извештаите добиени од сите органи на државната управа и локалната самоуправа. Во 2015 година, од вкупно 81 општина, законската обврска ја испрочитувала 51 општина (62%), која доставила извештаи за напредокот на родовата еднаквост до МТСП¹¹.

Во актот за систематизација работата на координаторите за еднакви можности е утврдена од страна на 24 (30%) општини. Дополнително, Акциски планови или Програми за унапредување на еднаквите можности усвоиле 26 (32%) општини¹².

Според законските обврски, координаторите на Комисиите за еднакви можности се одговорни за објавување

на годишните извештаи за својата работа на општинските веб-страници и за нивно доставување до МТСП. Објавувањето на извештаите на веб-страниците на ЕЛС е особено важно за да се оцени напредокот на родовата еднаквост во секоја од општините. Дополнително, извештаите може да се анализираат од страна на граѓанскиот сектор, со цел да се оцени степенот на имплементацијата на ЗЕМ на локално ниво.

Од вкупно 51 поднесен извештај до МТСП, само два извештаи се објавени на веб-страниците на општините, и тоа од страната на Општина Аеродром и Општина Штип. Извештаите за напредокот на ЕЛС не се објавуваат на веб-страницата на МТСП.

Интерресорската консултативна и советодавна група за еднакви мож-

---

¹¹ Ибид

¹² Ибид

ности на жените и мажите во 2015 година продолжува да соработува со граѓанскиот сектор, но соработката е ограничена и потребни се поголеми заложби за засилување на соработката со граѓанскиот сектор. Во 2015 година одржана е консултативна средба меѓу интересорската консултативна и советодавна група и Платформата за родова еднаквост, на која е дискутирано за родовата еднаквост во Целите за одржлив развој (ООН). На средбата е изготвена и драфт-изјава за заложбата на Република Македонија за унапредување на родовата еднаквост во Целите за одржлив развој. Како резултат на средбата организирана е заедничка национална конференција „Родовата еднаквост во Македонија во Агендата за одржлив развој“, за цел да се даде заедничка заложба од загатите страни во креирањето на националните приоритети за родовата еднаквост по 2015 година.

Останува забелешката дека граѓанските организации и понатаму не се вклучени во имплементацијата на Стратегијата и, како во претходните години, недостасува консултација и средби со граѓанските организации. Во 2015 Интересорската кон-

султативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите одржала само една седница на која присуствувале претставници на граѓанскиот сектор и експерти за родовата еднаквост. На средбата се дискутирало на три теми:

1. Одбележување на 20-годишнина од Пекиншката декларација и Платформата за акција и пренесување информации од присутните на сесиите на Економскиот социјален совет на ООН во Женева, како и присуството на 59-тата сесија на Комисијата за статусот на жените во ООН.
2. Разгледување и дискусија по однос на предлог-заклучоците на Комисијата на ООН за статусот на жените, по повод дваесетгодишнината од Четвртата светска конференција на жените, одржана во Пекинг
3. Разгледување и дискусија по Предлог-извештаите за родово буџетските изјави на МТСП и АВРМ, Министерството за здравство и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

БУЏЕТ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА МЕРКИТЕ

Позитивно е тоа што и втора година по ред се издвојуваат средства од националниот буџет за спроведување на стратегиските документи во областа на родовата еднаквост. Овие средства и понатаму се несоодветни за целосно имплементирање на Стратегијата, НАП и ОП. Сепак, во 2015 година МТСП, во соработка со Владата на Велика Британија, Романија и на Португалија ја започна имплементација на твининг-проектот „Поддршка за имплементацијата на родовата еднаквост“, кој ќе трае две години. Опшгата цел на проектот е да се зголеми ефикасноста на подготовката на земјата за пристапување кон ЕУ и да се изградат капацитетите на Секторот за еднакви можности за ефективна имплементација на ЗЕМ и Стратегијата за родовата еднаквост. Буџетот на проектот е вкупно 900.000 евра¹³, од кои 855.000 евра се од фондовите на ИПА, а 45.000 евра придонес на државата. Буџетот на проектот во најголем дел ќе се користи за покривање на трошоците на постојаната координаторка на проектот во Република Македонија и за краткорочните мисии на другите експерти што ќе бидат вклучени во проектот. Целта е преку трансфер

на знаење да се реализираат следниве четири компоненти:

1. Поддршка за родовата еднаквост и на процесот на пристапување на земјата кон ЕУ;
2. Поддршка за понатамошна имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите, како и за имплементација на Националниот акциски план за родовата еднаквост на национално и на локално ниво;
3. Обуки на релевантни фактори, промовирање и залагање за родовата еднаквост на национално и на локално ниво;
4. Засилување на мониторингот за родовата еднаквост во проектите и во програмите.

Дополнително, се очекува дека преку проектните активности ќе се засили меѓуинституционалната соработка на локално и на национално ниво, како и соработката меѓу граѓанските организации и институциите.

---

¹³ „Твининг-проект финансиран од ЕУ за унапредување на родовата еднаквост“, достапно на: http://kanal5.com.mk/vesti_detail.asp?ID=78774; Комуникација по електронска пошта на 12/7/2016 со Патриција Кери, постојана координаторка на твининг-проектот во Република Македонија.

СЛЕДНИ ЧЕКОРИ

Во 2016 година треба да биде усвоен нов НАП. Имајќи ги предвид досегашните искуства, сметаме дека е важно да се земат предвид капацитетите на Секторот за еднакви можности и останатите ОДУ и ЕЛС одговорни за имплементација на Стратегијата во понатамошното планирање. Идентификувањето капацитети на институциите ќе помогне во предвидувањето соодветен број активности во зависност од капацитетите на секторот и на институциите, кои ќе бидат времено имплементирани

и ќе имаат суштинско влијание врз унапредувањето на родовата еднаквост. Дополнително, со новиот НАП треба да се предвиди среднорочното планирање на имплементација на активностите во соработка со институциите и со граѓанските организации. Понатаму, среднорочното планирање треба да ја мери и да ја оцени успешноста на имплементацијата на активностите и според резултатите да се дефинира динамиката за начинот на имплементација на другите мерки (до 2020 година).

МЕТОДОЛОГИЈА

Извештајот во сенка е обид на граѓанското општество во Македонија посветено на промоција на родовата еднаквост да даде свој придонес во оценувањето на спроведувањето на Стратегијата за родовата еднаквост. Неговата цел е да обезбеди независна оценка на напорите на државата, преку пренесување мислења од различни релевантни актери. Овој извештај во сенка е трет по ред што дава независна оценка за имплементацијата на ЗЕМ и на стратегиските документи, како и за напредокот на родовата еднаквост во земјата. Методологијата, која во целост е дадена во Анекс I, е развиена во рамките на проектот „Совет за родовата еднаквост“, финансиски

поддржан од страна на Европската Унија, и за првпат е применета во 2013 година. Извештајот во сенка за имплементацијата на Стратегијата за родовата еднаквост во 2015 година е подготвен во рамките на проектот за застапување на правата на жените на ниво на ЕУ, поддржан од Фондацијата Квина тил Квина.

Извештајот во сенка е изготвен преку анализа на релевантните стратегиски документи – ЗЕМ, Стратегијата за родовата еднаквост, НАП и годишните оперативни планови. Направени се и интервјуа со координаторите/координаторките за еднакви можности на органите на државната управа, претставничките на

Секторот за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика, како и претставници од граѓанскиот сектор. Дел од податоците се доставени до истражувачот тим преку кореспонденција по пат

на електронска пошта, односно преку електронски запис. Препораките во извештајот се направени во консултација со граѓанските организации што помогнаа во собирањето на податоците за овој извештај.

II . ПРОЦЕС:

СПРОВЕДУВАЊЕ И СЛЕДЕЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА И НА НАЦИОНАЛНИОТ АКЦИСКИ ПЛАН

Стратегијата предвидува дејствување во голем број сектори и оттука се очекува институции што се вклучени да работат координирано во постигнувањето на поставените цели.

Во 2015, како и во 2013 и 2014 година, граѓанскиот сектор продолжи да ја изразува својата загриженост за имплементацијата на Стратегијата и на Акцискиот план за родова еднаквост. Меѓу другото, загриженоста се однесува на начинот на известување за имплементацијата на стратегис-

ките документи, односно тоа што извештајот за имплементацијата е во наративна форма и не се користи форматот на Акцискиот план, кој вклучува секторски мерки, индикатори, резултати и финансиски импликации. Променат во начинот на известувањето е еден од заклучоците на седницата на Комисијата за еднакви можности од 2014 година¹⁴ (со промени во ЗЕМ) и дополнителен фактор што ќе овозможи полесна евалуација на имплементацијата на Стратегијата и на Акцискиот план.

¹⁴ Извештај за работата на Собранието на Република Македонија (2014). Комисија за еднакви можности, страница 117. Достапно на: <http://www.sobranie.mk/content/izvestai/2011-2014/IZVESTAJ%202014%2010.05%20-%2031.12.2014.pdf>

Дополнителен загрижувачки фактор е тоа што Акцискиот план завршува во 2016 година, а значителен дел од имплементација на активностите не е започната ниту, пак, завршена. Имено, вкупниот број активности планирани со НАП е 87, меѓутоа, доколку се направи сумарен преглед за периодот од 2013 до 2015 година, ќе се увиди дека заклучно со 2015 година не е започната имплементацијата на дури 54 активности (од НАП). Во 2016 година со НАП се предвидени само пет активности, додека, пак, другите активности се совпаѓаат, односно нивната имплементација е предвидена за периодот од 2013 до 2016 година.

Секторот за еднакви можности и понатаму нема доволно човечки, технички и финансиски ресурси, поради што се отежнува имплементацијата на активностите предвидени со НАП, тоа го отежнува пристапот до информации и влијае кон недостигот на сеопфатни анализи и на родово поделена статистика. Дополнително, позначајните препораки произлезени од претходните јав-

ни расправи на собраниската КЕМ во однос на имплементација на НАП и на Стратегијата не се земени предвид. Имено, во 2014 година заклучокот на КЕМ е дека е потребна промена на форматот за известување, кој ќе го следи Акцискиот план со секторските приоритети, мерки, индикатори, финансиски алокации, резултати и идни чекори во согласност со измените и дополнувањата на Законот за еднакви можности на жените и мажите¹⁵. Усогласувањето на оперативните планови во Акцискиот план од Стратегијата, како и на системот за собирање на податоци со индикаторите (кој ги користи Влада во стратегиските документи), како и првата препорака, сè уште не се земени предвид ниту се преземени чекори за усогласување на Акцискиот план со годишните оперативни планови. Загрижува и фактот што сè уште не постои систем на следење на собраниската КЕМ, односно сè уште не е воспоставен механизам за следење колку од заклучоците и препораките што произлегуваат од јавните расправи на КЕМ успешно се имплементираат.

¹⁵ Ибид.

III.

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ

Стратегијата за родова еднаквост предвидува три стратегиски цели и 12 специфични стратегиски цели. Во ОП за 2015 година предвидени се активности за остварување на осум специфични стратегиски цели, но според НАП и активностите што не се имплементирани во изминатите две години, овој извештај дава осврт на сите 12 специфични стратегиски цели и нивните активности. Извештајот ја следи структурата на НАП и дава детален опис на имплементација на активностите на НАП и на оперативниот план, дава преглед на стратегиските цели (СИ), на специфичните стратегиски цели (ССИ), на резултатите и на активностите.

Во овој извештај може да се забележи зголемување на бројот на активности во споредба со Извештајот во сенка од 2013 и од 2014 година, што се должи на дополнителниот преглед на активностите што не биле имплементирани во претходните две години.

Една година пред истекувањето на НАП бројот на имплементирани активности во споредба со 2013 и 2014 година се намалува, што укажува на недостиг на политичка волја и човечки, финансиски и технички ресурси за унапредување на полето на родовата еднаквост. Извештајот дава целосен преглед на исполнетоста на активностите, нивното потен-

цијално влијание, како и степенот на имплементацијата (навременост). Извештајот за 2015 година ја следни структурата на НАП и дава осврт на стратегиските цели (СЦ), на специфични стратегиски цели (ССЦ), на резултатите и на активностите. Методологија преку која се оценува потенцијалното влијание и степенот на исполнување на активностите е објаснета подолу. Дополнително, вклучени се и препораки преку кои ќе се зголеми и ќе се подобри имплементацијата на Стратегијата и на НАП.

- Потенцијално влијание: четирите квалитативни индикатори за оценување на предвидените резултати и потенцијално влијание врз намалување на родовата нееднаквост во општеството се – нема влијание, има мало влијание, има значајно влијание и има трансформативно влијание. Оцената за наведените индикатори се базира на мислењето на авторите и покажува колку потенцијално трансформативен може да биде предвидениот резултат за родовата еднаквост во државата, доколку се спроведе мерката. Притоа, оцената се прави врз основа на тоа како е предвидена, а не како е спроведена во практиката.
- Степен на исполнување на активностите и на предвидената временска рамка (навременост): овие два индикатора го мерат спроведувањето на активностите во согласност со предвидената временска

рамка дадена во НАП. За степенот на исполнување се користат четири индикатори: не е започнато, делумно е исполнето, значително е исполнето и целосно е исполнето. Во сумарниот преглед на активности, за мерење на навременоста на имплементирање на активностите се користат два индикатори: доцни и навремено. Сите оние активности што требало да бидат завршени во 2013, 2014 и 2015 година, а кои не се целосно исполнети, се сметаат за задоцнети.

- Препораки/следни чекори: овој индикатор е во тесна врска со индикаторот за степенот на исполнување и покажува дали и какви мерки треба да се преземат за предвидената активност да има влијание во остварувањето на зададените резултати. Во таа смисла, некои препораки се идентични на оние што се дадени во извештајот во сенка за 2013 и за 2014 година. Важно е да се забележи дека кога во извештајот е наведена препораката: „Не се потребни понатамошни активности“, тоа значи дека таа активност е целосно исполнета.
- Вклученост во оперативниот план: при изработката на овој извештај беше утврдено дека некои од резултатите што биле предвидени во НАП за спроведување во 2015 година, не се вклучени во ОП2015. Оттука, овој индикатор служи за мерење на усогласеноста на двата документа.

СТРАТЕГИСКА ЦЕЛ 1: Воспоставување ефективен и ефикасен систем за постигнување родова еднаквост преку функционални механизми за поддршка на национално и на локално ниво, хармонизирани индикатори за мерење на прогресот на родовата еднаквост и обезбедена родово разделена статистика.

Специфична стратeгиска цел 1.1: Обезбедена системска поддршка за интегрирање на родовите прашања во политиките и во финансиските инструменти во согласност со Законот за еднакви можности на жените и мажите.

ТАБЕЛА 1. ОЦЕНА ЗА НАПРЕДОКОТ СПОРЕД ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

СЦ 1. СЦ 1.1. РЕЗУЛТАТ 1: ЗГОЛЕМЕНИ КАПАЦИТЕТИ НА АДМИНИСТРАЦИЈАТА

Опис:	Зголемени капацитети на администрацијата за вклучување на родовата перспектива во главните текови.	
Одговорна институција:	ВРМ, МТСП, МИОА	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Развивање и вклучување на модулот за родова еднаквост	Делумно исполнето
	2. Програма за вклучување на родовата перспектива	Делумно исполнето
	3. Креирање на програма за засилување на капацитетите	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да, делумно	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Развивање и вклучување на модул за родова еднаквост во Постојната програма за континуирана едукација на администрацијата; 2. Усојување на специјализирана програма за вклучување на родовата перспектива во главните текови за координаторите за еднакви мож-

ности и на секторите за стратeгиско планирање и буџетирање врз основа на изменети упатства за креирање на политики и стратeгиско планирање; 3. Креирање програма за засилување на капацитетите на механизмите за родова еднаквост.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во 2015 година МТСП, во соработка со МИОА, UN Women и Центарот за управување на промени¹⁶, изработи електронски демо-модул за родова еднаквост, кој содржи две компоненти, наменети за едукација на државните службеници на национално и на локално ниво. Првата компонента е наменета за сите вработени во државната администрација, додека, пак, втората компонента е наменета за државните службеници што се на раководни позиции и на позиции што се вклучени во креирањето и имплементирањето политики. За успешно реализирање на модулот потребно е тестирање и официјално лансирање на модулот на е-платформа. Реализацијата на активностите беше предвидена за крајот на 2015 година, но според информациите добиени од UN Women и МТСП¹⁷, модулот ќе биде јавно достапен до крајот на 2016 година. Во процесот на изготвување на модулот не се направени дополнителни консултации со граѓанските организации.

Стратегијата и НАП предвидуваат мерки за усвојување на специјали-

зирана програма за вклучување на родовата перспектива во главните текови за координаторите за еднакви можности и за секторите за стратешко планирање и буџетирање врз основа на изменети упатства за креирање политики и стратешко планирање. Според МТСП, методологијата за вградување на родовите прашања во стратешките планови и во годишните програми и изготвувањето на упатство за примена на програмата за вклучување на родовата перспектива се интегрирани во методологијата за родово одговорно буџетирање¹⁸. Методологијата го објаснува процесот и начинот на кој органите на државната управа треба да постапат кон вклучувањето на родовата перспектива при креирањето политики, содржини во програмите, потпрограми, проекти и планови за нивно спроведување и како тие да се интегрираат во стратешките планови и буџети. Во однос на примената и вклучувањето на родовата перспектива во програмите, ресорните министерства изготвуваат родово буџетски изјави, кои даваат осврт на прашањата и проблемите што се

¹⁶ Во изготвувањето на е-модулот била вклучена и граѓанската организација Центар за справување со промени.

¹⁷ Според информациите добиени во интервју со МТСП и МИОА, тестирањето на модулот за родова еднаквост и негово објавување на страницата на МИОА е предвидено за крајот на 2015 година. Информациите добиени од Секторот за еднакви можности во 2016 година укажуваат дека, иако модулот е развиен, сè уште не е тестиран и не е поставен на веб-страницата на МИОА.

¹⁸ Министерство за труд и социјална политика – Методологија за родово одговорно буџетирање за органите на државната управа на централно ниво.

однесуваат или ја предизвикуваат родовата (не)еднаквост; тие ги анализираат состојбите во секторот, односно во областа на која се однесува програмата во однос на жените и мажите – кои се нивните проблеми, потреби и приоритети; причините што можат да го отежнат пристапот на мажите и жените до можностите и придобивките што ги нуди програмата (културни бариери, социјални, економски ограничувања, психолошки, технолошки итн); интервенциите со кои ќе се надминат одредени недостатоци во однос на состојбите на жените и мажите и низ практични чекори се опишуваат резултатите што треба да се постигнат за да се обезбедат подобри можности за жените и мажите во имплементацијата на програмите. Во 2015 година подготвени се родово буџетски изјави (РБИ) од Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, Министерството за информатичко општество и администрација, Агенцијата за претприемништво, Министерство за внатрешни работи, Министерството за култура Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за правда и Министерство за животна средина и просторно планирање.

Методологијата за РОБ за органите на државната управа на централно ниво ги вклучува потребните чекори за успешна интерграција на принципот на родовата перспектива во политиките и во развојните стратегии на Владата. Методологијата опширно

ги опишува придобивките, процесот, опфатот, планирањето и спроведувањето на методологијата. Доколку методологијата е успешно имплементирана, ова ќе има трансформативен ефект кон подобрување на квалитетот на живеење во сите сфери во Република Македонија преку:

- намалување на социјално-економските диспаритети, настанати како резултат на нееднаквата положба на мажите и жените, подобрување на еднаквите можности;
- намалување на сиромаштијата;
- разбирање и обезбедување видливост на влијанијата што можат да ги имаат политиките на различни категории граѓани, особено на мажите и на жените;
- рамноправна распределба на буџетските средства на фер, праведен, ефикасен и одговорен начин;
- подобрување на ефикасноста и ефективноста на влијанието на политиките и програмите и осигурување дека од расходите ќе имаат корист оние на кои најмногу им е потребно;
- поттикнување на транспарентноста и отчетноста на институциите;
- напредок на државата во однос на демократијата, праведниот економски развој и родовата еднаквост;
- поттик институциите да водат родово разделена статистика и да ги темелат иницијативите на анализи, кои, пак, ќе обезбедат подобро разбирање како се трошат средствата и ќе ја зголемат ефикасноста на политиките.

Нема дополнителна специјализирана програма за вклучување на род-

овата перспектива во главните текови за координаторите за еднакви можности и за секторите за стратемиско планирање и буџетирање врз основа на изменети упатства за креирање политики и стратемиско планирање. Програмата за засилување на капацитетите на механизмите за родова еднаквост доцни, што негативно се одразува и на спроведувањето на Стратегијата, бидејќи „родовата машинерија“ го нема потребниот капацитет за системската промена што ѝ е доделена. Ефикасен институцио-

нален механизам е предуслов за промената и затоа е неопходно инвестирање во капацитетите.

Креирањето програма за засилување на капацитетите на механизмите за родова еднаквост е активност што ќе се имплементира како дел од твининг-проектот „Поддршка за имплементација на родовата еднаквост“ и се очекува развивањето на програмата и на индикаторите да биде целосно исполнето до крајот на 2016 година.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради задоцнетото тестирањето и објавување на модулот за родова еднаквост на веб-страницата на МИОА во 2015 година, оваа активност немала никаков ефект кон унапредување на родовата еднаквост на локално и на национално ниво. Загрижува фактот што е-модулот за родова еднаквост веќе втора година по ред е во фаза на тестирање од страна на МИОА. Ова укажува на недостиг на човечки и финансиски ресурси, со што се одложува функционалноста на модулот и едукацијата на администрацијата. Доколку во 2016 модулот сè уште се тестира, треба да се земе предвид степенот на едукација на администрацијата, односно да се направи евалуација на ефикасноста на е-модулите во зголемување на знаењето на концептот за родова еднаквост од страна на админи-

страцијата пред и по воведувањето на е-модулот.

Преку родово буџетските изјави треба да се идентификуваат причините што можат да го отежнат пристапот на жените и на мажите до специфични програми, да вклучат препораки за надминување на бариерите и постигнување подобри можности за пристап до програмите, како и подобро влијание од спроведените програми врз жените и мажите. Она што може да се забележи во родово буџетските изјави е дека ниту една од нив не дава детален осврт на причините што можат да го отежнат пристапот на жените и мажите до специфични програми, додека, пак, сите даваат информации во однос на родовата еднаквост и што ќе се постигне со имплементација на избраната програма.

Следењето на родово буџетските изјави треба да се одвива преку годишни и тригодишни завршни извештаи, кои треба да содржат:

- анализа на контекстот во кој се согледуваат промените што настанале од отпочнување на родово буџетската анализа, и состојбите во однос на мажите и жените;
- остварените резултати, промени и влијанија на состојбите во однос на еднаквите можности на жените и мажите;
- резултати од анализата, влијанијата на анализираните приходи и расходи врз жените и мажите и предлог-мерки со кои би се надминале нееднаквостите од родово перспектива.

Методологија јасно укажува на информациите што треба да бидат вклучени во родово буџетските изјави, но, сепак, анализата на состојбата и факторите што придонесуваат кон родовата нееднаквост не се објаснети во ниту една од буџетските изјави кои беа доставени до истражувачкиот тим (7 од вкупно 9). Поради недостиг на ваквите анализи не може да се предложат интервенции што ќе ги намалат родовите нееднаквости во секторот и во областа. Оттука може да се претпостави дека родово буџетските изјави се прават само како обврска и немаат суштинско влијание кон подобрувањето на состојбата.

ПРЕПОРАКИ

Институциите да продолжат со подготовка на родово буџетски изјави, преку кои ќе се работи на постигнување подобри можности за пристап до програми од родово аспект. Буџетските изјави да ги вклучуваат и проблемите што се однесуваат или ја предизвикуваат родовата (не)еднаквост и да ги анализираат состојбите во секторот и во областа на која се

однесува програмата во однос на жените и мажите, кои се нивните проблеми, потреби и приоритети; причините што можат да го отежнат пристапот на мажите и жените до можностите и придобивките што ги нуди програмата (културни бариери, социјални, економски ограничувања, психолошки, технолошки итн.).

СЦ 1. ССЦ 1.1. РЕЗУЛТАТ 3: РОДОВО ОДГОВОРНИ ПРОЦЕСИ ЗА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ

Опис:	Процесите на креирање и спроведување политики се родово одговорни	
Одговорна институција:	Генерален секретаријат, МИОА, МТСП	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Изменување и дополнување на Упатството за подготовка на стратегиските планови	Не е започнато
	2. Изменување и дополнување на РИА за вклучување на родова перспектива	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Изменување и дополнување на Упатството за подготовка на стратегиските планови, со цел инкорпорирање на родовата перспектива. 2. Изменување и дополнување на РИА за вклучување на родовата перспектива при оцена на предлози за донесување закони и подзаконски акти (законодавство).

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Активностите за унапредување на процесите на креирање и спроведување политики што се родово одговорни се предвидени за 2013 и 2014 година, но изостануваат од ОП за двете години. Според МТСП, овие активности се вклучени во методологијата за вградување на родовите прашања во стратегиските планови и годишните програми (родово одговорно буџетирање), но оваа мерка не е доволна за исполнување на оваа активност, бидејќи не постојат политики каде што родовиот аспект бил целосно земен предвид при изготвувањето на самите политики. Во 2015 година не се направени измени и дополнувања на РИА за вклучување на родовата перспектива при оцената на предлозите за донесување закони и подзаконски акти (законодавство).

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради недостиг на исполнување на предвидените мерки, не е постигнат никаков позитивен ефект. Недостигот на упатства и регулатива за задолжителна родова проценка влијае кон „родово неутралните“ стратегиски планови, политики и програми и дополнително ја пројабочува родовата нееднаквост. На пример, при изготвувањето на Законот за минимална плата, не е земена предвид родовата перспектива и

влијаеното на овој закон врз жените што работат во овие индустрии. Со оглед на тоа што 80%¹⁹ од вработените во овие индустрии се жени, законот придонесува за директна дискриминација врз жените со тоа што нивните минимални примања се помали од сите други сектори во државата. Ова придонесува за зголемување на родовиот јаз во платите и за зголемување на сиромаштијата кај оваа категорија жени.

ПРЕПОРАКИ

Да се измени упатството за подготовка на стратегиските планови, со цел инкорпорирање на родовата перспектива во сите програми, активности и мерки, преку што ќе се унапреди и родовата еднаквост.

Да се измени и да се дополни РИА за вклучување на родовата перспектива при оцена на предлозите за донесување закони и подзаконски акти (законодавство)

Имајќи предвид дека во практиката консултациите со засегнатите страни ретко се спроведуваат²⁰, потребни се дополнителни напори правната рамка да се спроведува. На пример, Владата треба да определи минимален број предлог-закони и подзаконски акти, кои ќе бидат разгледани од родова перспектива на годишно ниво, и да усвои патоказ за постепено воведување на ваквиот процес од страна на целата државна администрација.

---

¹⁹ Државен завод за статистика (2014). Вработени и нето-плати: <http://goo.gl/liymr>

²⁰ Македонски центар за меѓународна соработка (2015). Огледало на Владата 2015: Учество на јавноста во процесите на подготовка на законите. Достапно на: <http://mcms.org.mk/images/docs/2016/ogledalo-na-vladata-2016.pdf>

Специфична стратeгиска цел 1.2: Засилена ефективна функционалност на механизмите за родова еднаквост во согласност со одредбите од ЗЕМ

СЦ 1. ССЦ 1.2. РЕЗУЛТАТ 2: СТАНДАРДИЗИРАН МОДАЛИТЕТ НА ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗЕМ

Опис:	Стандардизиран модалитет на известување за спроведувањето на ЗЕМ	
Одговорна институција:	ВРМ, МТСП, МИОА	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Упатство за годишните извештаи на субјектите	Исполнето
	2. Упатство за годишниот извештај на МТСП	Исполнето
	3. Упатство за годишните извештаи за координаторите	Исполнето
	4. Образец за анализа на наставните планови	Исполнето
Предвидено со оперативен план – 2013	Да	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Донесено упатство за формата и содржината на годишните извештаи што ги доставуваат субјектите (член 8, ЗЕМ). 2. Донесено упатство за формата и содржината на годишниот извештај на МТСП (член 12, ЗЕМ). 3. Донесено упатство за формата и содржината на годишните извештаи што ги доставуваат координаторите за еднакви можности до СЕМ (член 11, 15, ЗЕМ). 4. Образец за анализа на наставните планови од аспект на унапредување на еднаквите можности.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Упатство за формата и содржината на годишните извештаи што ги доставуваат субјектите е донесено уште во 2014 година, но правилниците не се доволно развиени, односно делумно се во форма на прашалници што

наведуваат на очекуваниот одговор, а не на активностите/мерките што се имплементирани. За мерката да има поголем ефект потребно е прецизирање на формата на годишните извештаи со примери за пополнување и обуки за координаторите и за замениците-координатори. Сепак, активността е исполнета и унифицираните обрасци што се користат од страна на органите на државната управа и ЕЛС за напредокот на состојбата со еднаквите можности се јавно достапни на веб-страницата на МТСП.

Во 2015 година е донесен правилник²¹ за анализа на содржините од наставните планови и програми и на учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите, со што се дефинираат

и обврските на координаторите за еднакви можности во Министерството за образование и наука, Бирото за развој на образованието, Педагошката служба и Центарот за стручно образование и обука во соработка со Министерството за труд и социјална политика. Меѓутоа, освен правилникот, не е донесен образец со кој се дефинира квантитативна и квалитативна проверка на содржините на наставните планови, програми и учебници, што влијае врз ефектот од оваа мерка.

Утврдувањето на обрасците за анализа, кои се предвидени во ОП 2015, но не и во НАП, е од голема важност поради потенцијалното трансформативно влијание што тие би го имале во областа на образованието.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Дефинирањето на формата и на содржината на годишните извештаи го овозможува следењето на напредокот на родовата еднаквост на национално и на локално ниво, како и недостатоците и слабостите во имплементирањето на ЗЕМ.

Понатаму, останува пречка тоа што обрасците за ОДУ и обрасците за ЕЛС се речиси исти и не го пресликуваат

начинот на работа на различните институции. Се поставува и прашањето колку вработените се упатени/обучени за тоа како да ги пополнуваат обрасците правилно, со цел да се дојде до точни податоци и транспарентно да се мери напредокот во имплементирање на ЗЕМ. Поради квалитетот на обрасците сè уште не е постигнато целосно трансформативно влијание во однос на мерењето на напредокот

---

²¹ Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за анализа на содржините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите, достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/pravilnici_ednakvi_moznosti/pravilnik%20za%20analiza%2021.7.pdf

на родовата еднаквост и адресирање на постојните предизвици. Иако е донесен правилник за анализа на наставните планови од аспект на унапредување на еднаквите можности, сепак, ефектот е мал поради тоа што

недостасува, т.е. сè уште не е направена квантитативна и квалитативна проверка на содржините на наставните планови од аспект на унапредување на еднаквите можности.

ПРЕПОРАКИ

Извештајот во сенка за 2014 година укажува на недостатоците на упатствата што се користат за собирање податоци за извештаите за напредокот на родовата еднаквост (од страна на ОДУ, ЕЛС и МТСП). Оттука, се препорачува упатствата да се променат и пред нивното користење координаторите/координаторките за еднакви можности да имаат обуки за нивно правилно (објективно) пополнување. Пополнетите обрасци (за известување) да бидат јавно достапни на веб-страниците на ОДУ и ЕЛС, како и на веб-страницата на МТСП, со цел да се овозможи транспарентно следење на напредокот на состојбата со

родовата еднаквост. Преку следење на извештаите може да се направат препораки за подобрување на имплементација на ЗЕМ на локално и на национално ниво, како и да се изнајде начин за вклучување на сите засегнати страни во имплементацијата на ЗЕМ.

За да се унапреди родовата еднаквост во образовниот процес, потребно е редовно да се изготвува план преку кој ќе се определи кои наставни планови, програми и учебници се анализираат во тековната година и тие времено да се достават до Министерството за труд и социјална политика.

СЦ 1. ССЦ 1.2. РЕЗУЛТАТ 3: ЗАСИЛЕН ПАРЛАМЕНТАРЕН НАДЗОР
ВРЗ СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ЗЕМ

Опис:	Засилен парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ	
Одговорна институција:	ВРМ, Собрание на РМ, Интерресорско, советодавно и консултативно тело за еднакви можности на жените и мажите	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	Седница за разгледување на извештајот на ВРМ	Делумно исполнето/ континуирана активност
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

Одржување годишна пленарна седница за разгледување на извештајот на ВРМ за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во 2015, како и во 2014 година, не е одржана пленарна седница за разгледување на извештајот на Владата за имплементација на активностите за унапредување на родовата еднаквост. Во септември 2015 година одржана е јавна расправа за Годишниот извештај за имплементација на Стратегијата за родова еднаквост²² при Комисијата за еднакви можности (КЕМ). На јавната расправа учествуваа и претставници на граѓанските организации, каде што и сумарно се презентира-

²² Извештај за работата на Собранието на Република Македонија(2015). Комисија за еднакви можности, страница 185. Достапно на:
<http://www.sobranie.mk/content/izvestai/2011-2014/IZVESTAJ%20ZA%202015%20godina.pdf>

ни резултатите на Извештајот во сенка за имплементацијата на стратегијата и на НАП за 2014 година. Во заклучоците на расправата не се вклучени презентирани наоди на

Извештајот во сенка (за стратегијата). Дополнителните заклучоци и сугестии се достапни во Извештајот за работа на Собранието за периодот 1.1.2015–31.12.2015²³.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Заклучоците од јавната расправа се однесуваат на различните потреби на жените, кои треба да бидат адресирани, вклучувајќи го економското јакнење, борбата против семејно насилство и поголемата вклученост на жените во политиката. Оттука заклучоците укажуваат на потребата за зголемување на финансиските ресурси за имплементација на Стратегијата. Во 2015 година, иако претставниците на граѓанското општество повторно побараа известување за имплементацијата на Стратегијата според форматот на Акцискиот план, овој предлог недостасува во заклучоците на јавната расправа.

Крајната цел што треба да се постигне е засилувањето на надзорот врз имплементацијата на Стратегијата од страна на Собранието, кое, и покрај тоа што одржува јавни расправи за спроведувањето на Стратегијата, има мал ефект врз зголемувањето на ефикасноста. Имено, заклучоците што се усвоија во 2014 година не се спроведени. Дополнително, граѓанските организации из-

вестуваат дека државната администрација воопшто не е запознаена со заклучоците од јавните расправи, ниту постои воспоставен механизам за контрола за имплементацијата на препораките.

Годишните извештаи не ги рефлектираат препораките на Собранието, додека, пак, граѓанските организации укажуваат на недостигот од проверка на податоците за кои известува Владата на јавните расправи. Имено, ако се споредат податоците изнесени на јавните расправи со годишниот извештај на Владата, ќе се забележат разлики. Дополнително, доколку се споредат годишните извештаи со извештаите во сенка, тогаш извештаите во сенка се уште покритични во однос на тоа колку и во која мера на годишно ниво се имплементираат активностите. Сепак, земајќи го предвид тоа што целта на јавните расправи е да се подобри надзорот врз имплементацијата на Стратегијата од страна на Собранието, треба да се земат предвид препораките од овој извештај.

²³ Ибид.

ПРЕПОРАКИ

- Собранието на годишно ниво да организира надзорна расправа. На тој начин Собранието може директно да придонесе кон ревизијата на напредокот и развивањето на НАП.
  - Собранието на годишно ниво да усвојува заклучоци и препораки, како резултат од пленарните сесии.
  - Владата во својот годишен извештај да отстапи посебен дел во кој ќе известува за спроведувањето на заклучоците и препораките од Собранието, како клучни приоритети за секоја дадена година.
  - Собранието да воспостави механизам за собирање извештај во сенка од страна на граѓанскиот сектор и на институциите надлежни за недискриминација (Народниот правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација). На тој начин Собранието ќе обезбеди контрола врз спроведувањето.
  - Собранието да назначи известувач од редовите на своите членови, кој ќе известува за напредокот на мерките што се надлежност на самото Собрание. Преку поставување на добра практика, Собранието може да им послужи како пример на другите институции и да даде јасен сигнал дека вградувањето на родовиот аспект е политички приоритет.
  - Интерресорско, советодавно и консултативно тело за еднакви можности, во соработка со парламентарната КЕМ, да го координира процесот за надзорна расправа за имплементација на Стратегијата, која е предвидена во НАП, но до сега не е одржана. На овој начин може да се увидат предизвиците со кои се соочуваат институциите во реализацијата на активностите на Стратегијата и заеднички да направат адекватни препораки за успешна имплементација.
  - Парламентарната КЕМ да организира посебни пленарни седници за различните стратески цели во соработка со ресорните комитисии (Комисијата за здравство, Комисијата за труд и социјална политика) и граѓанскиот сектор за да се даде осврт на специфичните цели и дали и колку тие се имплементираат. Оттука може да се направат конкретни препораки за секоја стратеска цел и како подобро тие да се имплементираат.
  - Собранието на РМ задолжително да одржува годишна пленарна седница за разгледување на извештајот за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост, која ќе биде иницирана од страна на собраниската Комисија за еднакви можности. Извештајот за имплементацијата на Стратегијата да ги вклучи и препораките на КЕМ во наредните циклуси за известување. На годишно ниво извештајот да нагласи дали и колку од препораките од Извештајот во сенка за претходната година се исполнети.
- Како и во 2014 година, се препорачува процесот на мониторирање на состојбите со родовата еднаквост да ги опфати сите субјекти на ЗЕМ, а не само Владата и нејзиниот годишен извештај.

СЦ 1. ССЦ 1.3. РЕЗУЛТАТ 1: РАЗВИЕНИ ИНДИКАТОРИ ЗА МЕРЕЊЕ НА СТЕПЕНОТ НА НАПРЕДОК НА ПОЛЕТО НА РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ

Опис:	Воспоставени/развиени индикатори за мерење на родовата еднаквост врз основа на расположливи родово разделени статистички податоци и преземени меѓународни и национални обврски	
Одговорна институција:	МТСП, ресорни министерства, ДЗС, Интерресорско советодавно и консултативно тело	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Развивање индикатори	Целосно
	2. Изработка на истражување	Целосно
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ ВО НАП

1. Развивање индикатори за мерење на напредокот на полето на родовата еднаквост и статусот на жените и мажите. 2. Изработка на истражување за оправданоста, мож- носта и фискалните импликации за креирање и користење на мерките и политиките за балансирање на приватниот и јавниот живот.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во одговорот на прашалникот за декларација и платформата за ак- имплементација на Пекиншката ција (1995)²⁴, изготвен во 2014 годи-

²⁴ Регионален преглед и одговор на прашалникот за имплементацијата на Пекиншка-

на, подготвени се индикатори што ќе им овозможат на одговорните институции да го мерат напредокот на родовата еднаквост во неколку области: политичко учество и одлучување; образование, економија и вработување и информатичко-комуникациска технологија. Дополнително, како дел од твининг-проектот „Поддршка за имплементација на родовата еднаквост“ се очекува развивање дополнителни индикатори за следење на состојбата со родовата еднаквост²⁵.

Истражување за оправданоста, можноста и фискалните импликации за креирање и користење на мерките и политиките за балансирање на приватниот и јавниот живот е направено од страна на Реактор – Истражување во акција. „Работни услови и рамнотежа помеѓу работниот и приватниот живот: Родова анализа“ е студија преку која подобро ќе се разберат разликите меѓу жените и мажите на пазарот на трудот, особено во однос на постигнувањето рамнотежа меѓу работниот и при-

ватниот живот. Понатаму, наодите од студијата може да се искористат при креирањето политики што ќе влијаат позитивно врз намалувањето на родовите јазови на пазарот на трудот. Оваа публикација е изготвена во рамките на проектот „Совет за родова еднаквост“, имплементирана од страна на Реактор – Истражување во акција, а финансиски поддржана од Европската комисија (ИПА). Дополнително, направена е студија од страна на Меѓународната организација на трудот, која го потврдува родовиот јаз во платите во Република Македонија²⁶.

Сепак, потребно е да се направат дополнителни студии, преку кои ќе се дефинираат факторите што придонесуваат кон родовиот јаз на пазарот на трудот, во платите и во постигнувањето рамнотежа на професионалниот и приватниот живот. Вообичаено, препораките од истражувањата не се имплементираат, со што се ограничува ефектот од спроведувањето на ваквите мерки. Важно е да се напомене дека недостасуваат

та декларација и платформа за акција (1995) и на резултатите од 23-тата сесија на Генералното собрание (2000) за подготвување регионален преглед и проценка на контекстот на 20 години од усвојувањето на Пекиншката декларација и платформа за акција во 2015 година. Достапно на: <http://www.mtsp.gov.mk/rodova-ramnopravnost.nsp>

²⁵ Регионален преглед и одговор на прашалникот за имплементацијата на Пекиншката декларација и платформа за акција (1995) и на резултатите од 23-тата сесија на Генералното собрание (2000) за подготвување регионален преглед и проценка на контекстот на 20 години од усвојувањето на Пекиншката декларација и платформа за акција во 2015 година. Достапно на: <http://www.mtsp.gov.mk/rodova-ramnopravnost.nsp>

²⁶ Петрески, М & Мојсоска, Б, Н (2015). Родовиот и мајчинскиот јаз во платите во ПЈР Македонија: економетриска анализа. Достапно на: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_447700.pdf

и адекватни финансиски алокации за спроведување различни истражувања и најчесто истражувањата се финансиски поддржани од различни донатори. Доколку нема финансиска

поддршка од страна на донаторите, тогаш речиси и е невозможно да се реализираат истражувањата што ќе ги покажат родовите јазови на пазарот на трудот.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Водејќи се според достапните статистички податоци за жените и мажите во Македонија²⁷, и земајќи го предвид Индексот на глобалниот родов јаз²⁸, може да се заклучи дека родовиот јаз сè уште постои во сите општествени сфери на државата. Важно е институциите да собираат податоци според индикаторите што се вклучени во одговорот на прашалник за имплементацијата на Пекиншката декларација и платформа за акција (1995)²⁹, со што ќе се покажат различните јазови во однос на политичкото учество и одлучување, образование, економија и вработување, како и информатичко-комуникациската технологија.

Понатаму, врз база на индикаторите да се креираат политики, активности и мерки, со цел унапредување на родовата еднаквост во сите општествени сфери на државата.

Истражувањето на Реактор придонесува подобро да се разберат различните предизвици, искуства и бариери меѓу жените и мажите на пазарот на трудот. Земајќи предвид дека моментално нема доволно достапни и релевантни податоци за искуствата на жените и мажите на пазарот на трудот, ова истражување дава осврт на состојбата и поттикнува спроведување на дополнителни истражување во овој сектор.

²⁷ Државен завод за статистика, Жените и Мажите во Македонија; Народен правобранител на Република Македонија (2015), Годишен извештај за степенот на обезбедувањето, почитувањето, унапредувањето и заштитата на човековите слободи и права. Достапно на http://ombudsman.mk/upload/Godisni%20izvestai/GI-2015/GI_2015-za_pecat.pdf

²⁸ Според Индексот на глобалниот родов јаз на Светскиот економски форум, Република Македонија во 2006 година била на 28-то место од 115 земји, а во 2016 на 73-тото место од вкупно 144 земји. Од 2006 до 2016 година државата паѓа за 45 места, што укажува на влошување на родовата еднаквост и продлабочување на родовиот јаз меѓу жените и мажите. Достапно на: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/economies/#economy=MKD>

²⁹ Регионален преглед и одговор на прашалник за имплементацијата на Пекиншката декларација и платформа за акција (1995) и резултатите од 23-тата сесија на Генералното собрание (2000) за подготвување на регионален преглед и проценка на контекст на 20 години од усвојувањето на Пекиншката декларација и платформа за акција во 2015 година. Достапно на: <http://www.mtsp.gov.mk/rodova-ramnopravnost.nsp>

ПРЕПОРАКИ

Развивање на индикатори за мерење на напредокот е клучна активност преку која ќе се оцени напредокот или недостигот на напредок на родовата еднаквост, особено во државните органи. Се препорачува оваа мерка да се развие пред истекувањето на НАП за да може целосно да се спроведе со новиот акциски план.

Креаторите на политики да соработуваат со граѓанските организации и во консултација со граѓанскиот сектор да креираат политики за успешно балансирање на профе-

сионалниот и приватниот живот³⁰. Дополнително, при креирањето политики да се земат предвид постојните истражувања за ефикасно усогласување на професионалниот и приватниот живот и различните искуства на жените и мажите на пазарот на трудот.

МТСП на годишно ниво да одделува адекватни финансиски средства за спроведување на истражувања што ќе се однесуваат на жените и мажите на пазарот на труд и нивните бариери и предизвици на пазарот на труд.

---

³⁰ Во креирањето на политиките за балансирање на домашниот и професионалниот живот и економското јакнење на жените, да се земат предвид препораките на организациите членки на Платформата за родова еднаквост, вклучувајќи ја и публикацијата: „Работни услови и рамнотежа помеѓу работниот и приватниот живот: Родова анализа“.

СТРАТЕГИСКА ЦЕЛ 2: Подобрување на степенот на родова еднаквост во приоритетни тематски области.

Специфична стратешиска цел 2.1: Зголемено родово одговорно учество на жените во процесите на одлучување во законодавната и извршната власт, во партиската политика и уредувачката радиодифузна дејност.

СЦ 2; ССЦ 2.1 РЕЗУЛТАТ 1:

БАЛАНСИРАНО УЧЕСТВО НА ЖЕНИТЕ ВО РАБОТНИТЕ ТЕЛА НА ВЛАСТИТЕ

Опис:	Балансирано учество на жените во работните тела на законодавната и на извршната власт и интегрирање на родовата перспектива во исполнувањето на надлежностите на Собранието	
Одговорна институција:	Собрание; Државна изборна комисија	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Посебни мерки за балансирано учество на централно и на локално ниво	Не е започнато
	2. Посебни мерки за балансирано учество во работата на Собранието	Не е започнато
	3. Полугодишни средби на Интерресорската група	Не е започнато
	4. Надзорна расправа со КЕМ	Делумно исполнето
Предвидено со оперативен план – 2013	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да, делумно	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ ВО НАП

1. Воспоставување на посебни мерки за балансирано учество на жените во работните тела на национално и локално ниво. 2. Воспоставување посебни мерки за балансирано учество на жените во парламен-

тарните работни тела и комисиии. 3. Редовни полугодишни средби со Интерресорската консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, заради разгледување на достигнувањата и предизвиците на полето на родова-

та еднаквост. 4. Одржување надзорна расправа со Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на РМ по предлог-извештајот за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во 2015 година направени се измени во позитивна насока во Изборниот законик, со што се регулира учеството на помалку застапениот пол на кандидатските листи. Имено, се новите измени најмалку едно место му припаѓа на помалку застапениот пол и дополнително уште најмалку едно место на секои десет места на поднесените кандидатски листи за пратеници и советници³¹.

Во согласност со ЗЕМ, Деловникот на Собранието во членот 18 утврдува дека составот на работните тела се прави со одлука на Собранието од вкупниот број пратеници од пратеничките групи и независните пратеници³². Во 2015 година работните тела на Собранието не се родово балансирани. Бројот на жени во комисиите што се сметаат за „женски“ или кои во поголема мера работат на женските прашања е поголем во според-

ба со комисиите каде што родовиот аспект не е примарна цел на работата на комисијата. Пример е Комисијата за еднакви можности, каде што од 12 члена само двајца (17%) се мажи, во споредба со Комисијата за финансирање и буџет, каде што од 14 членови само три (21%) се жени. Во Комисијата за труд и социјална политика има вкупно 12 членови, од кои петмина (42%) се мажи, додека, пак, во Комисијата за економски прашања од вкупно 12 члена само три (25%) се жени. Ова укажува на непочитување на ЗЕМ и недостиг на родово балансирано учество на жените и мажите во работните тела на Собранието.

Во 2015 година Интерресорската група има одржано само еден состанок, додека, пак, собраниската Комисија за еднакви можности има одржано само јавна расправа, но не и надзорна расправа, која е предвидена во ОП

---

³¹ Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, член 21. Службен весник на РМ, бр.196 од 10.11.2015 година.

³² Деловник на Собранието на Република Македонија, член 118. Достапен на: <http://www.sobranie.mk/delovnik-na-sobranieto-na-republika-makedonija-precisten-tekst.nspk>

за 2015 година. Дополнително, во составот на Државната изборна комисија не се почитуваат одредбите на Изборниот законик, кој предвидува составот на изборните тела да биде родово балансиран, па во последниот состав на ДИК од вкупно девет члена само две се жени³³. Сепак, според Изборниот законик, доколку престане мандатот на жена (пратеничка или советничка), тогаш се заменува со друга жена-кандидатка на листата (за советници или пратеници).

Одржана е јавна расправа за Годишниот извештај за имплементација на Стратегија за родова еднаквост³⁴ при Комисијата за еднакви можности (КЕМ). На јавната расправа учествувале и претставници на граѓанските организации, каде што сумарно се презентирани и резултатите на Извештајот во сенка за имплементацијата на стратегијата и на НАП за 2014 година (Види СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 3: Зајакнат парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ)

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Отсуството на посебни мерки резултира не само со недостиг на напредок туку и назаднување на состојбите. На пример, таква е ситуацијата со ДИК и со работните тела на Собранието.

Надзорна расправа со Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на РМ по предлог-извештајот за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост не е одржана и, оттука, не може да се измери ефектот од оваа мерка. Наместо надзорна расправа, одржана е јавна расправа за Годишниот извештај за имплементација

на Стратегија за родова еднаквост, кој им овозможи на претставниците на граѓанските организации да дадат конкретни препораки за унапредување на имплементација на Стратегијата и ефикасно следење на спроведените активности според индикаторите предвидени во НАП. На седницата беа презентирани и сумарните наоди од Извештајот во сенка за имплементацијата на Стратегијата за 2014 година, давајќи осврт на напредокот во имплементацијата, недостигот на преземени мерки, како и препораки за времено и ефикасно имплементирање на Акцискиот план за 2015 година.

³³ Државна изборна комисија: <http://www.sec.mk/>

³⁴ Извештај за работата на Собранието на Република Македонија (2015). Комисија за еднакви можности, страница 185. Достапно на: <http://www.sobranie.mk/content/izvestai/2011-2014/IZVESTAJ%20ZA%202015%20godina.pdf>

ПРЕПОРАКИ

Оваа активност е една од клучните мерки што ќе го зголеми учеството на жените во законодавната и во извршната власт и затоа Владата и Собранието треба да направат поголеми напори за усвојување на посебни мерки за балансирано учество на жените во работата на Собранието, како и во работните тела на локално и на централно ниво³⁵. Со утврдувањето на мандатите на пратениците, вообичаена практика при формирањето на работните тела да биде вклучување на 40% од помалку застапениот пол. Да се обрне посебно внимание на родовата застапеност при формирањето на Комисијата за еднакви можности и Комисиите за финансирање и буџет, економски прашања и транспорт и врски.

Собраниската КЕМ да организира јавна расправа во насока на имплементирање на овие мерки, на која граѓанските организации ќе можат да ја споделат својата експертиза

за начинот на поттикнување на балансираното учество на жените во работните тела на законодавната и на извршната власт.

Усогласување на надзорната расправа во НАП и во ОП, која во НАП е предвидена како индикатор, а во ОП план како активност. На годишно ниво да се одржува надзорна расправа, каде што ќе бидат повикани сведоци да даваат изјави и ќе им бидат поставувани прашања во врска со Извештајот за имплементација на Стратегијата. Надзорната расправа ќе им овозможи на присутните да поставуваат конкретни прашања во врска со Извештајот и имплементација на Стратегијата за релевантната година. Преку надзорна расправа може да се увидат предизвиците со кои се соочуваат институциите во однос на имплементација на Стратегијата и да се дадат конкретни препораки за подобрена имплементација на НАП и на Стратегијата.

---

³⁵ Реактор – Истражување во акција (2015). Жените во политиката: Патот до политичките функции и влијанието на локално ниво во Македонија. Достапно на: <http://www.reactor.org.mk/Publications.aspx?id=4&&catID=1&lang=mk-MK>

СЦ 2; ССЦ 2.1 РЕЗУЛТАТ 2:
ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ ВО ИЗВРШНАТА ВЛАСТ

Опис:	Усвоени посебни мерки за правична застапеност на жените во извршната власт	
Одговорна институција:	Органи на државната управа	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Посебни мерки во државната администрација	Не е започнато
	2. Редовно водење и објавување на родово разделена статистика	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да, делумно	
Коментар	Вклучени во НАП без да се предвиди временска рамка.	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Воспоставување посебни мерки за балансирано учество на жените на раководни функции во државната администрација. 2. Редовно водење и објавување на родово разделена статистика за функционери, раководни државни службеници, именувани амбасадори и дипломатски претставници, како и членови во управни одбори на јавните претпријатија и во установите именувани од Владата.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Посебни мерки во државната администрација сè уште не се воведени, иако истражувањата покажуваат дека искуствата на жените и мажите на извршните функции се различни и дека жените се соочуваат со социјални, економски и институционални пречки во нивните политички кариери. Поради предизвиците со кои се соочуваат жените во својата политичка вклученост, потребно е воведување посебни мерки

за обезбедување правично учество на жените и на мажите на раководни и извршните функции³⁶.

Јавно достапна родово поделена статистика во однос на раководните позиции во државната администрација нема, односно за 2015 година само МВР доставило до МТСП родово поделена статистика за бројот на припаднички на МВР на раководни позиции³⁷, иако во минатогодишниот извештај во сенка од страна на Интерресорската група истакнато е дека се очекуваат овие податоци да бидат добиени од годишните извештаи на ОДУ и на ЕЛС и потоа да бидат објавени³⁸.

Во Годишниот извештај на Народниот правобранител вклучена е родовата и образовната структура на вработените од 1202 институции (од вкупно 1238), кои се на избрани или именувани или раководни позиции, нераководни позиции и вработени во органот. Меѓутоа, недостасуваат родово поделени податоци распределени според различните институции, каде што може да се види во кои министерства доминираат жените, а во кои во поголем број се вработени мажи. Ваквата распределба ќе даде увид

во тоа колкав е бројот на жени на раководни позиции во министерствата што претежно се сметаат за машки (Министерството за финансии), во споредба со распределбата на жени на раководни позиции во министерствата што се сметаат повеќе за женски (МТСП, МОН). Сепак, според извештајот на Омбудсманот, од вкупно 120.513 вработени во институциите, 61.349 се мажи (50,51%), а 59.164 (49,09%) се жени. Доколку се анализира бројот на избрани и именувани лица, констатација е дека застапеноста на женскиот пол во институциите изнесува 1.306 (45,33%), додека застапеноста на машкиот пол е 1.575 (54,67%). Сличен е и соодносот меѓу жените и мажите кај раководните работни места, така што застапеноста на женскиот пол во институциите е 4.028 (45,45%), додека застапеноста на машкиот пол изнесува 4.843 (54,55%). Кај нераководните работни места соодносот е поизразен – застапеноста на женскиот пол изнесува 53.830 (49,49%), додека застапеноста на машкиот пол изнесува 54.941 (50,51%). Оттука може да се заклучи дека родовите јазови и понатаму продолжуваат да бидат изразени, особено кога станува збор за избрани и именувани работни места, но и раководни пози-

³⁶ Реактор – Истражување во акција (2015). Жените во политиката: Патот до политичките функции и влијанието на локално ниво во Македонија. Достапно на: <http://www.reactor.org.mk/Publications.aspx?id=4&&catID=1&lang=mk-MK>

³⁷ Министерство за труд и социјална политика (2016). Годишен извештај за преземените активности и постигнатиот напредок за воспоставување еднакви можности на жените и мажите во Република Македонија за 2015 година.

³⁸ Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот – 2014, Реактор, 2015.

ции. Жените и понатаму се повеќе застапени на нераководни позиции во споредба со мажите.

Анализата на податоците од извештајот на Народниот правобранител покажува дека од 56.469 вработени во администрацијата со високо образование, 32.162 (26,69%) се жени, а 24.307 (20,17%) се мажи. Од нив, во категоријата избрани и именувани лица 1.302 (45,19%) се жени, додека 1.544 (53,59%) се мажи. На раководни работни места 3.391 (38,26%) се жени, а 4.169 (47,04%) се мажи, додека на нераководни работни места 27.469 (25,25%) се жени, а 18.594 (17,09%) се мажи. Народниот правобранител во извештајот констатира дека и оваа година е помал вкупниот број вработени жени во однос на мажи во администрацијата, а нивниот број е помал и на раководни работни места. Значително е поголем и бројот на жените со високо образование во администрацијата во однос на мажите, но, сепак, останува трендот мажите да се побројни во однос на жените како избрани и именувани лица, и на раководните работни места. Од 6.460 вработени со вишо образование, 3.596 (2,98%) се жени, а 2.864 (2,38%) се мажи. Од нив во избрани и именувани лица, како и минатата година, нема ниту една жена, додека 17 (0,59%) се мажи. На раководни работни места 125 (1,41%) се жени, а 142 (1,6%) се мажи. На нераководни работни места 3.471 (3,19%) се жени, а 2.705 (2,49%) се мажи. Врз основа

на изнесените податоци, Народниот правобранител констатира дека со вишо образование во администрацијата повеќе се вработени жени отколку мажи и нема ниту една жена како избрано и именувано лице, а во исто време, помал е бројот на жени и на раководни работни места.

Од 46.325 вработени во администрацијата со средно образование, 19.524 (16,2%) се жени, а 26.801 (22,24%) се мажи. Од нив на раководни работни места 506 (5,71%) се жени, а 511 (5,77%) се мажи, додека на нераководни работни места 19.014 (17,48%) се жени, а 26.276 (24,16%) се мажи. Анализата на податоците за соодносот жени – мажи со средно образование покажува дека припадниците на машкиот пол се значително помногубројни во однос на припадничките на женскиот пол. Слична е состојбата и со половата застапеност во однос на основното образование: од вкупно 11.259 вработени со основно образование во администрацијата, 3.882 (3,22%) се жени, а 7.377 (6,12%) се мажи.

Во извештајот за 2015 година Народниот правобранител констатира родов јаз во однос на вкупниот број вработени, како и по однос на степенот на образование, поради што укажува на потребата од преземање мерки и активности за почитување на принципот на еднаквост меѓу мажите и жените, односно соодветна распределба на работните места врз основа на пол и степен на образование, особено на раководните работни места.

ПРЕПОРАКИ

Со цел постигнување на балансирано учество на жени на избрани и именувани работни места и раководни позиции, потребно е воведување посебни мерки во државната администрација. Во изготвувањето на следниот НАП да се предвидат активности преку кои Министерството за труд и социјална политика ќе го надгледува степенот на имплементацијата на посебните мерки на годишно ниво.

Потребно е да се воведат методологија за начинот на собирање на податоците од страна на државната администрација и нивното објавување на индивидуалните веб-страници, како што е дефинирано во

НАП. Координаторите/координаторките во различните сектори/одделенија во државните органи и ЕЛС еднаш годишно да собираат родово разделени податоци за распределба на работните места во нивните сектори и да ги објават на нивните веб-страници. За ефикасна имплементација на оваа мерка координаторите/координаторките и нивните заменици да бидат одговорни за прибирање на родово поделената статистика. Институциите на годишно ниво да доставуваат план за вработување до координаторите за еднакви можности, преку кои ќе се анализира родовата распределба при вработувањето во државните органи.

СЦ 2; ССЦ 2.1 РЕЗУЛТАТ 3:

ЗАСИЛЕНИ КАПАЦИТЕТИ НА СУДИИТЕ И НА ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ

Опис:	Засилени капацитети на судиите и на јавните обвинители за родовата перспектива во судската власт	
Одговорна институција:	МТСП, Академија за судии и јавни обвинители	
Потенцијално влијание:	Мало	
Степен на исполнување:	1. Модул за едукација на судии и јавни обвинители	Делумно
	2. Обука за обучувачи при АСЈО	Делумно
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Развивање модул за родова еднаквост и интегрирање во постојната програма за обука на судии и јавни обвинители. 2. Спроведување на обука за обучувачи за родова еднаквост при Академијата за судии и јавни обвинители.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во текот на 2015 година, иако не е развиен посебен модул за родова еднаквост, родовиот концепт, сепак, е опфатен и обработен во модулот за еднаквост и заштита од дискриминација.

Според информациите добиени од Академијата, обуки за обучувачи се спроведени во 2010, 2011, 2012 и во 2013 година. Во 2015 година не е спроведена обука за обучувачи, меѓутоа Академијата има листа на

постојани едукатори со кои соработува, од кои дел (5–10) се специјализирани во областа на родовата еднаквост³⁹. Ова укажува дека концептот за родова еднаквост се зема предвид при изборот на постојани едукатори кои ги користи Академијата.

Во буџетот на Академијата не се издвоени со посебна ставка средства наменети за реализација на овие активности.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Доколку постојаните едукатори, кои се специјализирани во областа на родовата еднаквост, редовно ја обработуваат родовата еднаквост како дел од модулите за еднаквост и заштита од дискриминација, тогаш ќе се зголеми/унапредува знаењето на

судиите и на јавните обвинители за концептот на родовата еднаквост. Се претпоставува дека оваа знаење понатаму ќе биде инкорпорирано во работата на судиите и на јавните обвинители.

---

³⁹ Според информациите добиени од страна на Атанас Георгиевски, Правен советник за меѓународна соработка во Академијата за судии и јавни обвинители, преку е-маил допис на 19/2/2016

ПРЕПОРАКИ

Да се одреди динамика за изработка на посебен модул за родова еднаквост во постојната програма за обука на судии и јавни обвинители. Академијата редовно да спроведува обука на обучувачи, и интегрирање на родовата еднаквост во Академијата за судии и јавни обвинители.

Дополнително да се предвиди динамика за спроведување на активност, како и основа преку која ќе се мери успехот на воспоставување на оваа мерка, односно дали и во колкава мера била успешна имплементацијата на мерката.

Специфична стратедгиска цел 2.2: Подигната општествена свест, изменета законска регулатива и воспоставени стандарди за заштита и санкционирање на родово базираното насилство

СЦ 2; ССЦ 2.2 РЕЗУЛТАТ 1:
ПРЕПОЗНАВАЊЕ НА РОДОВО БАЗИРАНОТО НАСИЛСТВО

Опис:	Препознавање на родово базираното насилство како насилство што се заснова на нееднаквоста меѓу жените и мажите во општеството	
Одговорна институција:	Органи на државна управа	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Кампањи за подигнување на свеста за РБН	Не е започнато
	2. Информативни активности во образовните институции	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Специфицирање на активностите и на надлежните институции	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Национални и локални кампањи за подигнување на свеста и градење на култура на нетолеранција на родово базираното насилство. 2. Информативни активности во образовните институции на сите нивоа во образовниот систем.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Активностите се предвидени во НАП во периодот од 2014 до 2016 година, но не и во ОП за 2014 и 2015 година.

Предвидените активности сè уште не се започнати во 2015 година и не е јасно како се координирани организациите на државната управа во спроведувањето на активностите.

Во насока на унапредување на правата на жртвите на семејно насилство, изготвен е Правилник за начинот на извршување на изречени привремени мерки за заштита на жртвата на семејно насилство и членовите на нејзиното семејство⁴⁰

и Протокол за меѓусебна соработка на надлежните институции и здруженија за заштита и спречување од семејно насилство⁴¹. Правилникот и Протоколот не се предвидени во НАП и во ОП, но се позитивен чекор за подобрување на заштитата на жртвите на семејно (родово базирано) насилство, како и подобрување на меѓуинституционалната соработка за подобрена заштита на жртвите на семејно насилство. Два-та документи се сеопфатни и даваат јасен преглед на чекорите што ќе се преземат за подобрена заштита на жртвите на семејно насилство.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради недостиг на имплементација на мерките во НАП/ОП, нема

никаков позитивен ефект од овие две активности.

---

⁴⁰ Правилник за начинот на извршување на изречени привремени мерки за заштита на жртвата на семејно насилство и членовите на нејзиното семејство. Службен весник на Република Македонија, број. 28/2015:

<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/e8d3c3d6cff442ecb2509885a3684932.pdf>

⁴¹ Протокол за меѓусебна соработка на надлежни институции и здруженија за заштита и спречување од семејно насилство. Службен весник на Република Македонија, број 143/2015:

<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/aaab4eac48b942f38b927f84b6a49dfa.pdf>

ПРЕПОРАКИ

Органите на државната управа, и МТСО како водечка институција, да распределат адекватни ресурси што ќе се искористат за спроведување на национални и локални кампањи за подигнување на свеста и градење на култура на нетолеранција на родо-во базираното насилство. Дополнително, ресурсите да се насочат кон спроведување информативни активности во образовните институции на сите нивоа во образовниот систем. Кон имплементација на двете активности може да се приклучат и граѓанските организации што работат во оваа сфера, односно активностите да се реализираат во соработка со граѓанските организации.

Институциите да се координираат и да постапуваат според новиот Правилник за меѓусебна соработка, со

цел координирана заштита на жртвите на родово базирано насилство.

Земајќи го предвид тоа што во законска регулатива не се препознава родово базираното насилство (се препознава само семејното насилство), треба да се направи дополнителен напор за промена и вклучување на родово базираното насилство во легислативата. Активностите задолжително да бидат вклучени и во оперативните планови.

Ратификувањето на веќе потпишаната Истанбулска конвенција значително ќе ја подобри законската рамка, како и достапноста на сервисите за жртвите на родово базираното насилство и, оттука, државата треба се заложити да ја ратификува Конвенцијата во најбрз можен рок.

СЦ 2; ССЦ 2.2 РЕЗУЛТАТ 2: ЗАЈАКНАТИ КАПАЦИТЕТИ ВО НАДЛЕЖНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Опис:	Зајакнати капацитети на професионалните структури во сите институции во областа на социјалната заштита, образованието, здравството, одбраната, безбедноста и економијата за препознавање на различните форми на РБН
Одговорна институција:	Институции во областа на социјалната заштита, образованието, здравството, одбраната, безбедноста и економијата
Потенцијално влијание:	Трансформативно

Степен на исполнување:	1. Развивање и спроведување модули за обука	Не е започнато
	2. Обука/предавања на универзитетите	Не е започнато
	3. Интервенција во наставните програми за средно и за основно образование	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2014		Не
Предвидено со оперативен план – 2015		Не
Коментар:		Предвиден со НАП 2014–2016
Препораки:		Потребни се понатамошни напори

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Развивање и спроведување модули за обука на професионални кадри. 2. Континуирана и систематска обука/предавања на универзитетите. 3. Вградување на соодветни тематски содржини во наставните програми за средно и за основно образование.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Нема спроведени активности во 2015 година.

ПРЕПОРАКИ И ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Види: Препораки и ефект од спроведеното за 2015 за СИ; СИ 2. ССИ 2.2. Резултат 1.

СПЕЦИФИЧНА СТРАТЕГИСКА ЦЕЛ 2.3: Воспоставени и пилотирани политики за надминување на бариерите/пречките и зголемена вработеност на жените (балансирање на приватен/професионален живот, женско претприемништво, дискриминација на пазарот на трудот)

СЦ 2. ССЦ 2.3. РЕЗУЛТАТ 1: УНАПРЕДЕНИ ЗАКОНСКИ МЕРКИ И ПОЛИТИКИ ЗА УСОГЛАСУВАЊЕ НА ПРИВАТНИОТ И ПРОФЕСИОНАЛНИОТ ЖИВОТ

Опис:	Унапредени законски мерки и политики за усогласување на приватниот и професионалниот живот	
Одговорна институција:	МТСП, ДИТ, ЗСД и АВРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Истражување за фискалните импликации	Не е започнато
	2. Унапредување на мерките за флексисигурност	Не е започнато
	3. Настани за координирање	Не е започнато
	4. Засилување на капацитетите на Трдовата инспекција	Не е започнато
	5. Промовирање на јавно-приватно партнерство	Доцни
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Истражување за оправданоста и можноста и за фискалните импликации за користење на мерките и политиките за балансирање на приватниот и јавниот живот. 2. Унапредување на мерките за флексисигурност на работното место, предвидени со стратегиските документи од областа на вработувањето. 3. Настани за координирање на сите актери во насока на оцена на мож-

носта за користење на мерките за балансирање на приватниот и јавниот живот. 4. Засилување на капацитетите на трдовата инспекција, со цел заштита од дискриминација врз основа на пол. 5. Промовирање на јавно-приватно партнерство за отворање нови установи за грижа за деца и возрасни лица (и лица во рамките на долготрајната нега), таму каде што достапноста е недоволна.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Унапредувањето на законските мерки и политики за усогласување на приватниот и професионалниот живот е клучно за подобрување на вклученоста на жените на пазарот на трудот. Во 2015 година направено е независно истражување од страна на Реактор – Истражување во акција за работните услови и рамнотежата меѓу работниот и приватниот живот (родова анализа).

Од страна на АВРМ е објавен глас за физички и правни лица што сакаат да отворат приватна детска градинка, на кои ќе им се одобри неповратна финансиска помош (грант) од 600.000 денари, додека за отворање на приватен дом за стари лица финансиската поддршка е во износ од 750.000 денари⁴². Иако повикот е објавен во 2015 година, сепак, се очекува средствата да се доделат до крајот на 2016 година⁴³.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради недостиг на реализација на предвидените мерки, нема ефект кон балансирањето на приватниот

и професионалниот живот и надминување на пречките за зголемена вработеност на жените.

ПРЕПОРАКИ

Постигнувањето на овој резултат е еден од главните фактори за вклучување на жените на пазарот на трудот и унапредување на родовата еднаквост во општеството.

НАП, како и тоа тие да бидат вклучени во годишните оперативни планови.

Клучно за реализација на мерките во Специфичната стратегиска цел 2.3 е издвојувањето адекватни финансиски ресурси за спроведување на активностите предвидени во

МТСП во соработка со граѓанските организации заеднички да изработат истражување/а за оправданоста, можноста и фискалните импликации за користење на мерките и политиките за балансирање на приватниот и јавниот живот. Наодите и препораки-

⁴² http://www.avrm.gov.mk/info-ns_article-povik-za-intere.aspx

⁴³ Според информации добиени од АВРМ преку телефонски разговор на 14.7.2016 год., субвенциите се предвидени за 2016 година и одобрените апликанти ќе бидат обврзани да вработат четири лица на тригодишен договор, како еден од критериумите за одобрување на субвенциите.

те на истражувањето да се користат за креирање на адекватни политики кои ќе придонесат кон балансирање на професионалниот и приватниот живот. Дополнително, МТСП и АВРМ да се консултираат со граѓанските организации и со експерти/ки за родова еднаквост во процесот на креирање политики и мерки за вработување и балансирање на приватниот/професионалниот живот.

Во однос на мерките за флексибилност, Секторот за еднакви можности и Агенцијата за вработување немаат информации во врска со оваа мерка, т.е. немаат никакви активности поврзани со оваа мерка. Се препоставува дека оваа мерка се однесува на Flexcurity⁴⁴, односно на подобрување на партиципацијата на пазарот на трудот преку инклузивен и флексибилен пристап до пазарот на трудот, доживотно учење, активни политики на пазарот на трудот и модерни системи за социјално осигурување. Мерките за флексибилност имаат цел да ги задоволат потребите на работодавачите со флексибилна работна сила, но и потребите на работниците за сигурна работа и намалување на долгорочната невработеност и усогласување на работниот и професионалниот живот.

Во оваа насока, мерките за флексибилност треба да вклучуваат можност за флексибилно и скратено работно време, вработување на одреден пе-

риод и работење од дома. Дополнително, пристап до детски градинки, флексибилно работното време на градинките и финансиска достапност до градинки (субвенции, цена на услуга според приход) се мерки што треба да се земат предвид при креирањето политики за подобрување на мерките за флексибилност.

Јакнење на капацитетите на Трудовата инспекција, со цел заштита од дискриминација врз основа на пол; редовни обуки за Трудовата инспекција, особено во однос на родовата дискриминација.

На годишно ниво Трудовата инспекција да известува за бројот на утврдени случаи на родовата дискриминација за да се увиди дали родовата дискриминација се препознава на пазарот на трудот, како и да се процени потребата за дополнително градење на капацитетите на Трудовата инспекција.

Од страна на Трудовата инспекција и на МТСП да се организира јавна кампања за подигање на општествената свест за тоа како да се препознае и да се пријави родово базираната дискриминација на пазарот на трудот.

Во континуитет да се промовира јавно-приватно партнерство за отворање нови установи за грижа за деца и возрасни лица (и лица во рамките на долготрајната нега). На годишно ниво на веб-страницата на

⁴⁴ European Commission – What is Flexcurity: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=102>

АВРМ да се објавува бројот на ново-отворени градинки/домови за гри-жа на стари лица и општините каде што тие се отворени.

СЦ 2. ССЦ 2.3. РЕЗУЛТАТ 2: ПОДОБАР ПРИСТАП И УСЛОВИ ЗА ЖЕНИТЕ ВО ЗАПОЧНУВАЊЕ И РАЗВИВАЊЕ ПРЕТПРИЕМНИШТВО

Опис:	Подобрен пристап и услови за жените во започнување и развивање претприемништво	
Одговорна институција:	МТСП, Министерство за економија, АППРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Анализа – родовата еднаквост и претприемништвото	Доцни
	2. Подигање на свеста за женското претприемништво	На време
	3. Координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенциите	Доцни
	4. Пилот-обуки за потенцијални и постојни жени-претприемачи	Не е започнато
	5. Спроведување на Програмата за конкурентност	Навреме
	6. Обуки за подготовка на бизнис-план	Навреме
	7. Обука на студенти за подготовка на апликации за работа	Навреме
	8. Обуки за малите и средните претпријатија	Навреме
	9. Обуки за жени-претприемачки	Доцни
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да, делумно	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	
Коментар:	Активностите 5, 6, 7, 8 и 9 се вклучени во ОП 2015, но не и во НАП	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Изработка на сеопфатна анализа за состојбата со родовата еднаквост и претприемништво во Р.М. 2. Подигање на свеста и охрабрување на жените за вклучување во претприемништво и прифаќање на профилот на жена-претприемач. 3. Координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенции за премин од неформална во формална економија и нивно унапредување. 4. Спроведување пилот-обуки (менторство) за потенцијални и постојни жени-претприемачи и за развој и промовирање на женското претприемништво преку претприемачко менторирање.

АКТИВНОСТИ ПРЕДВИДЕНИ СО ОП 2015 ГОДИНА

---

1. Спроведување на Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015 година, дел II, А. Поддршка и развој на мали и средни претпријатија, финансиска поддршка за женско претприемништво. 2. Организирање на најмалку десет обуки на различни теми за подготовка на бизнис-план наменети за учесниците вклучени во проектот: Натпревар за бизнис-план. 3. Пет обуки за студенти за подготовка на апликации за конкурирање за работа, со цел полесно пристапување на младите луѓе кон пазарот на трудот. 4. Пет обуки за малите и средните претпријатија, со цел подигање на конкурентноста на вработените во приватниот сектор. 5. Три обуки за да се подигне нивото на конкурентност кај постојните претпријатија раководени од страна на жени-претприемачи, како и оние кои штотуку го основале својот бизнис.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Според Годишниот извештај на Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Република Македонија, одржани се три еднодневни обуки за 90 жени-претприемачи. Целта на обуките е да го подигне нивото на конкурентност кај постојните претпријатија раководени од жени-претприемачи. За оваа охрабрувачка мерка одвоени се 150.000 денари. Втората активност за која се одвоени 200.000 денари и е наведена во ОП и во НАП се работилниците за менторство меѓу искусни претприемачи и стартап-фирми. Оваа активност, иако е успешно завршена, сепак, не е специфично наменета за жените, како што е предвидено во ОП. Во овој дел нема детални информации за бројот на менторирани жени и извештајот за оваа ак-

тивност во поголем дел се однесува за младите, а во извештајот жените како целна група воопшто не се споменуваат.

Активностите (активност 5, 6, 7 и 8) што се предвидени со Оперативниот план и се целосно исполнети, не се специфично наменети за жени. Дополнително, нема родово поделени статистички податоци за застапеноста на жените во имплементираниите активности ниту, пак, дали жените биле застапени во 40% во подготовка на бизнис-планвите, како што е наведено во ОП⁴⁵.

Во рамките на настанот „Европски ден на претприемачот и Европска недела на мали и средни претпријатија“ одржана е сесија „Женското и социјално претприемништво како клучен фактор за намалување на невработеноста“.

Министерство за економија, во согласност со Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво, во 2015 година има алоцирано 1.800.000⁴⁶ денари за субвенционирање на претпријатија во сопственост и управувани од жени, сума која е за 23% поголема од сумата наменета за женско претприем-

ништво во 2014 година, која изнесувала 1.400.000 денари.

Предмет на јавниот повик е субвенционирање на претпријатија во сопственост на жени (над 50%) и управувани од жени – државјани на Република Македонија, преку кофинансирање на 60% од докажаните трошоци, но не повеќе од 120.000 денари, направени за следните намени:

- набавка на опрема и алати;
- уредување/подобрување на деловниот простор; и
- грижа/чување деца од претшколска возраст за жени што отпочнуваат сопствен бизнис (60% од трошоците за градинка или за дадилка, но не повеќе од 30.000 денари).

Мерките на Министерството за економија не се вклучени ниту во ОП 2015 ниту во НАП, што укажува на недостиг на меѓуинституционална координација на Министерството за економија и МТСП во однос на мерките за унапредување на родовата еднаквост. За добивање на финансиска поддршка наменета за женско претприемништво, во согласност со Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015 година, до Министерството

⁴⁵ Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија (2015). Извештај за реализација на Програмата за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средните претпријатија во 2015 година. Допис по е-пошта на 18.2.2016 од Маја Петрова, стручен соработник, Агенција за поддршка на претприемништво во РМ.

⁴⁶ Програма за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015 година, Службен весник на Република Македонија Бр. 194, 25 декември 2014.

за економија се доставени вкупно 26 апликации. Од вкупниот број апликации, 15 биле одобрени, а 11 одбиени поради неисполнување на условите од јавниот повик. Од предвидените 1.800.000 денари за субвенционирање на претпријатија во

сопственост и управувани од жени, одобрени биле вкупно 1.050.420 денари, што е 58% од предвидениот буџет за оваа мерка и кои во целост им се исплатени на апликантките чии апликации биле одобрени⁴⁷.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Дел од активностите што се вклучени во ОП, но не и во НАП, имаат цел да ги засилат капацитетите за претприемништво кај младите лица, без никаква специфична цел насочена кон засилување на капацитети за претприемништво кај жените и, оттука, не може да се оцени влијанието од спроведените активности врз родовата еднаквост.

Недостига сеопфатна анализа за потребите на жените-претприемачи, преку кои ќе се креираат понатамошните активности и ќе може да се насочат кон исполнување на потребите на жените-претприемачи.

Преку мерките на Министерството за економија за поддршка на жен-

ското претприемништво апликантките што добиле субвенции имаат можност да го развијат својот бизнис и на тој начин да бидат економски посилен. Доколку мерката се спроведува на годишно ниво, таа ќе придонесе за развој на сопствен бизнис и флексибилно работно време, со што позитивно би влијаело врз економската позиција на жените што имаат бариери при вклучувањето на пазарот на трудот. Недостаток на мерката е тоа што финансиските алокации се мали и што не е направена евалуација на успешноста на мерката, односно дали средствата се адекватни за поддршка на жените-претприемачи. Дополнително, опфатот на жени што добиле финансиска поддршка е релативно мал.

ПРЕПОРАКИ

Земајќи го предвид тоа што ОП вклучува мерки што не се специфично наменети за жените-прет-

приемачи, се препорачува ОП да ги следи активностите на НАП и да вклучува мерки што ќе се фокуси-

---

⁴⁷ Министерство за економија, информации добиени преку барање за пристап до информации од јавен карактер преку писмен допис на 25.6.2016 година.

раат конкретно на жените-претприемачи. Дополнително, потребна е зголемена финансиска алокација, која ќе се користи за специфични активности наменети само за жените-претприемачи.

Со цел да се анализира родовата поделеност на учесниците на различните обуки, потребно е АППРМ да води родово поделена статистика која ќе биде достапна на веб-страницата на АППРМ.

Во однос на финансиските алокации, средствата што не се искористени во повикот за поддршка на женското претприемништво да се искористат до крајот на тековната година, односно првиот повик, кој вообичаено излегува во февруари⁴⁸, да продолжи да се објавува во февруари, а вториот повик (со неискористените средства) да се објави во септември или во октомври. Земајќи го предвид тоа дека во 2014 година се искористени 80% од наменетите средства, а во 2015 година само 58%, потребна е поголема промоција на мерката, чија цел ќе биде привлекување на потенцијални кориснички на субвенциите. Мерката може да се промовира во соработка со АВРМ, преку пласирање промотивен материјал во центрите за вработување на територијата на Република Македонија.

Министерство за економија, во соработка со АППРМ и АВРМ, може да организираат информативни сесии за погодностите што ги нуди оваа мерка, како и обуки за тоа како да се аплицира за добивање субвенции, односно како да се исполнат критериумите и правилно да се аплицира за финансиската поддршка.

Дополнително, неискористените средства на годишно ниво да се пренаменат за следната календарска година и да се даваат поголеми (или повеќе) субвенции за женското претприемништво.

Последната препорака се однесува на проблемот кој во континуитет се јавува во однос на надлежностите на Секторот за претприемништво во Министерство за економија и АППРМ, па поради тоа се препорачува распределба на надлежностите и координација на активностите меѓу двете институции, т.е. Секторот за претприемништво да ги донесува политиките, а АППРМ да ги имплементира. МТСП и Секторот за еднакви можности координирано да работат со Министерството за економија и со АППРМ за изготвување на новиот НАП и ОП, и да ги вклучат и да ги следат активностите на Министерството за економија, како дел од мерките за промовирање на женското претприемништво и засилување на економската позиција на жените.

⁴⁸ Програма за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015. Донесена на седница на Владата на 21.12.2014. Службен весник на Република Македонија, бр. 59/00, 12/03, 44/05, 37/06, 115/07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13 и 129/4.

СЦ 2. ССЦ 2.3. РЕЗУЛТАТ 3:
ПОДОБРЕН ПРИСТАП НА ЖЕНИТЕ КОН ПОЛИТИКИТЕ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Опис:	Подобрен пристап на жените кон политиките за вработување	
Одговорна институција:	МТСП, АВРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Унапредување на мерките за пристап на пазарот на трудот за жените од ранливите групи	Делумно исполнето
	2. Механизам за меѓуинституционална соработка	Не е започнато
	3. Активности за поттикнување на соработката меѓу ЕЛС, центрите за вработување и родовите механизми	Делумно исполнето
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Засилување и унапредување на постојните мерки за пристап на пазарот на трудот за жените од ранливите групи преку вклучување на родовата еднаквост како приоритет во политиките за вработување. 2. Воведување механизам за меѓуинституционална соработка во унапредувањето, имплементацијата и следењето на политиките и мерките за вработување и родовата еднаквост. 3. Активности за поттикнување на соработката меѓу единиците на локалната самоуправа, центрите за вработување и родовите механизми во промовирањето и спроведувањето на политиките за вработување на локално ниво.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

„Субвенционирање на вработување“ е програма за условен паричен надомест за субвенционирано вработување на лица што се социјално ризични, преку која се овозможува вработување на ранливи групи,

вклучувајќи и жртви на семејно насилство. Со оваа мерка вработени се вкупно 136 лица и искористени се субвенции во износ на 18.000.000 денари⁴⁹. Во согласност со Оперативниот план за 2015 година, преку „Субвенционирање на вработување“ нема кориснички на програмата (жени-жртви на семејно насилство⁵⁰).

Според информациите добиени од МТСП, не постои механизам за унапредување на меѓуинституционалната соработка за имплементација и следење на политиките и мерките за вработување и родовата еднаквост.

МТПС, во соработка со КЕМ и со ло-

калните центри за вработување, со поддршка на Австриската амбасада, организирано настан за позитивните практики за вработување во руралните средини. Дополнително, направени се работилници за разбирање на концептот на дискриминација и еднакви можности. Настаните се организирани во рамките на меморандумот за соработка со Австриската амбасада, а се однесуваат на повеќе области (пензиско осигурување, социјална заштита, вработување, родова еднаквост). Сите настани се одржани во Скопје, но недостасуваат податоци за бројот на лицата што ги посетиле настаните и родовата поделба на присутните.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Мерката „Субвенционирање на вработување“ нема ефект, бидејќи во 2015 немало жени-кориснички на оваа мерка.

Поради доцнењето на воведување на механизам за меѓуинституционална соработка, оваа мерка нема никаков ефект.

Настаните посветени на позитивните практики за вработување во

руралните средини ја поттикнуваат соработката меѓу ЕЛС, центрите за вработување и локалните механизми за родова рамноправност и може позитивно да влијаат кон воведување дополнителни активности за подобрување на вклученоста на жените на пазарот на трудот во индивидуалните општини.

⁴⁹ Министерство за труд и социјална политика (2015). Оперативен план за изменување и дополнување на Оперативниот план за услуги на пазарот на трудот и активни програми и мерки за вработување за 2015 година. Достапно на: <http://bit.ly/29K21Om>

⁵⁰ Информации добиени преку барањето за пристап до информации од јавен карактер, испратени од страна на Агенција за вработување на Република Македонија, 20.7.2016 година.

ПРЕПОРАКИ

Креирањето механизам за унапредување на меѓуинституционалната соработка за имплементација и следење на политиките и мерките за вработување и родовата еднаквост треба да биде меѓу првите активности, со цел јасно разграничување на обврските и ингеренциите на различните министерства, сектори и институции за имплементација и следење на политиките и мерките за вработување и родова еднаквост.

Потребни се понатамошни напори за унапредување на постојните мерки за пристап на пазарот на трудот

за ранливите групи жени. Соработка со граѓанските организации што работат на интегрирање на жените жртви на семејно насилство и преку кои ќе може да се таргетираат жени што би можеле да ја искористат оваа мерка.

Механизмот за меѓуинституционална соработка треба дополнително да се развие и примени, односно да има целосна координација меѓу различните институции, како и соработка со граѓанските организации во однос на имплементација на НАП и на ОП.

СЦ 2. ССЦ 2.3. РЕЗУЛТАТ 4: ЕЛИМИНАЦИЈА НА СИТЕ ОБЛИЦИ НА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ПОЛ НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ

Опис:	Елиминација на сите облици на дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот	
Одговорна институција:	МТСП, АВРМ, АППРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Спроведување истражување	Не е започнато
	2. Унапредување на активностите	Значително исполнето / континуирана активност
	3. Родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и на ЗССД	Значително исполнето
	4. Промоција на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Спроведување истражување за појавата и видовите дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот. 2. Унапредување на активностите, со цел информирање за дискриминацијата врз основа на пол на пазарот на трудот од страна на социјалните партнери и други-

те актери во областа (Агенцијата за вработување, МТСП). 3. Активности за родова сензибилизација (недискриминација врз основа на пол) на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД. 4. Активности за промовирање на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Според информации добиени од Секторот за еднакви можности, во 2015 година во, соработка со Меѓународната организација на трудот, одржани се работилници/конференции за родовата дискриминација на пазарот на трудот, како и родовиот јаз во платите. На работилниците/конференциите присуствувале и претставници на социјалните партнери (синдикат, работодавачи, претставници на МТСП и граѓански сектор). Во однос на активности за родова сензибилизација (недискриминација врз основа на пол) на механизмите за имплементација

на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД, МТСП редовно одржува работилници и координации за унапредување на родовата сензибилизација со ресорните министерства и локалните самоуправи. Дополнителни информации за настаните, вклучувајќи го и бројот на учесниците и последователните активности, не беа доставени до истражувачкиот тим. Важно е да се напомене дека недостигот на податоци и информации е системски проблем и континуирано се појавува како предизвик со кој се соочуваат институциите.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради доцнење во спроведувањето на истражувањето за појавата и видовите дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот и активностите за промовирање на одредбите на ЗЕМ во приватниот сектор, овие две мерки немаат никаков ефект.

Одржување работилници / конференции со социјалните партнери за родовата дискриминација придонесува кон подигање на свеста и препознавање на родовата дискриминација на пазарот на трудот.

Се претпоставува дека работилниците за родова сензибилизација (не-дискриминација врз основа на пол) на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД, кои се одржуваат во соработка со ресорните минис-

терства и локалните самоуправи, придонесуваат за засилување на механизмите за полесно препознавање на родово базираната дискриминација.

ПРЕПОРАКИ

МТСП да алоцира адекватни средства за спроведување истражување на појавата и видовите дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот. Истражувањето може да се направи со помош на организациите што работат во оваа сфера и кои имаат експертиза за оваа тематика.

Алокација на финансиски ресурси, кои ќе се искористат за имплементирање на активностите за да се опфати поголем дел од социјалните партнери.

Социјалните партнери, какви што се АВРМ, синдикатите и бизнис-секторот, да бидат вклучени во активностите за информирање за дискриминацијата врз основа на пол на пазарот на трудот.

Секторот, во соработка со синдикатите, треба да иницира активности за промовирање на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор.

СПЕЦИФИЧНА СТРАТЕГИСКА ЦЕЛ 2.4: Воспоставена и пилотирана едукативна програма за родова еднаквост во предучилишна установа, основно, средно и високо образование (се однесува на две пилот-градинки, модул: родова еднаквост во предметот Општество / Граѓанско уредување во основно, во предметот Родова еднаквост или Сексуално репродуктивно здравје во средно и еден предмет Родова еднаквост на Педагошкиот факултет и Институтот за социјална работа)

СЦ 2. ССЦ 2.4. РЕЗУЛТАТ 1: РАЗВИЕН И ПИЛОТИРАН ОБРАЗОВЕН МОДУЛ ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО ПРЕДУЧИЛИШНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Опис:	Развиен и пилотиран образовен модул за родова еднаквост во предучилишното образование	
Одговорна институција:	Биро за развој на образованието, МОН, МТСП	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	Пилотирање на предучилишно родово сензитивно образование	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

Селекција и пилотирање на предучилишно родово сензитивно образование во две пилот-градинки.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Селекцијата и пилотирањето на предучилишно родово сензитивно образование во две пилот-градинки е активност предвидена за 2013–2014 година, но и во 2015 година активноста сè уште не е започната. Според МТСП, се очекува имплементацијата на оваа мерка да започне до крајот на 2016 година.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Родово сензитивното образование во градинките е една од клучните компоненти што ќе придонесе за намалување на родовите стереотипи од најмала возраст и, притоа, ќе има трансформативно влијание во општеството. Недостигот на родово сензитивно образование дополнително влијае врз понатамошните напори да се промовира родовата еднаквост

и да се намалат родовите стереотипи во општеството. Поради недостиг на имплементација на оваа мерка, не е постигнат никаков позитивен ефект кон унапредување на родовата еднаквост. Недостигот на имплементација на оваа мерка дополнително ги продлабочува родовите стереотипи, кои најчесто се формираат за време на најраните фази на образованието.

ПРЕПОРАКИ

Мерката да биде вклучена во ОП за 2016 година и во понатамошните акциски и оперативни планови. Владата да алоцира адекватни финансиски, човечки и технички ресурси

и во новиот Акциски план и по 2016 година оваа мерка да биде приоритетна и да се имплементира во раните фази на новиот акциски план.

СЦ 2. ССЦ 2.4. РЕЗУЛТАТ 2: РАЗВИЕНА И ПИЛОТИРАНА ПРОГРАМА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Опис:	Развиена и пилотирана програма за родова еднаквост во основното образование	
Одговорна институција:	МТСП, БРО, МОН	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Анализа на учебници за основно образование	Не е започнато
	2. Пилот-содржини за родова еднаквост во предмет Граѓанско општество	Не е започнато
	3. Засилување на капацитетите на наставници по предметот Граѓанско општество	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Анализа на учебници за основно образование од родова перспектива. 2. Воведување пилот-содржини за родова еднаквост во предмет Граѓанско општество. 3. Засилување на капацитетите на наставници по предметот Граѓанско општество за родовата еднаквост и мерење на успешноста.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Наведените активности не се вклучени во оперативниот план за 2015 година. плементација на овие активности и одложување на нивниот ефект во однос на родовата еднаквост.

Во 2015 година, според информациите добиени од страна на координаторката за еднакви можности на МОН, Министерството работи на дизајнирање на учебниците и учебните помагала во сите степени на образовниот систем во однос на стереотипите од аспект на родовата рамноправност (улогата на жената во семејството, „типичните“ обврски и занимањата на жената и сл.).

Нема дополнителни информации што укажуваат на недостигот на им-

Во 2015 година не се воведени пилот-содржини за родова еднаквост во предмет Граѓанско општество и не се спроведени обуки за засилување на капацитетите за родовата еднаквост на наставници по предметот Граѓанско општество. Дополнително, нема никакви активности насочени кон засилување на капацитетите на наставници по предметот Граѓанско општество за родовата еднаквост и мерење на успешноста.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Нема позитивен ефект од спроведеното, бидејќи активностите предвидени во овој дел не се имплементирани.

ПРЕПОРАКИ

Активностите што се предвидени во НАП не се вклучени во ОП 2013–2015. Ова покажува дека мерката не е приоритетна и дека се потребни дополнителни напори од страна на Владата за усвојување на Правилникот за начинот на спроведување на

родовата анализа. Ова се однесува и за засилувањето на капацитетите на наставниците за одржување на настава, која ќе ја вклучува родовата перспектива и дизајнирањето на пилот-програмите.

СЦ 2. ССЦ 2.4. РЕЗУЛТАТ 3:

ПРОМОВИРАН ПРИНЦИПОТ НА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Опис:	Промовиран принципот на родова еднаквост во високото образование	
Одговорна институција:	БРО, МОН	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Научни конференции	Не е започнато
	2. Правилник за предметите и студиските програми	Не е започнато
	3. Мерки против стереотипизацијата во изборот на факултетското образование	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Организирање научни конференции посветени на интеграцијата на принципот на родова еднаквост во наставниот и научноистражувачкиот процес на универзитетите. 2. Изработка на правилник за инте-

грација на принципот на родова еднаквост во предметните и студиските програми на универзитетите. 3. Преземање мерки против стереотипизацијата во изборот на факултетското образование.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Според Акцискиот план, реализацијата на научни конференции посветени на интеграцијата на принципот на родова еднаквост во наставниот и научноистражувачкиот процес на универзитетите е предвидена за 2014 или 2015 година. Во 2015 година оваа активност и понатаму останува неисполнета. Изработката на правилник за интеграција на принципот на родова еднаквост во предметните и студиски-

те програми на универзитетите и преземање мерки против стереотипизацијата во изборот на факултетското образование во 2015 година не била започната.

Важно е да се напомене дека специфичната стратегиска цел 2.4 е изоставена од ОП за 2014 и за 2015 година и МТСП нема дополнителни информации дали активностите се одложени или се напуштени.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради недостиг на имплементација на специфичната стратегиска цел 2.4 и на предвидените активности, нема никаков ефект во унапредување на родовата еднаквост. Доколку активностите од НАП предвидени за образовниот сектор успешно се имплементираат, предви-

дените мерки во овој дел позитивно ќе се надополнат врз мерките од градинките и од основното образование, кои, притоа, ќе се прифатат како составен дел од образованието и ќе придонесат кон разбивање на општествените родови стереотипи.

ПРЕПОРАКИ

Активностите треба да бидат имплементирани во координација со различни високообразовни институции во државата. Да се одделат адекватни финансиски средства за имплементација на оваа мерка.

Со цел да се покаже заложбата кон промовирање на родовата еднак-

вост, да се реактивираат родовите студии на Институтот за родови студии при Филозофскиот факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, кој е единствената образовна единица во земјата што обезбедува формално академско образование на додипломски студии од областа на родовата проблематика.

СЦ 2. ССЦ 2.4. РЕЗУЛТАТ 4: ПРОМОВИРАН ПРИНЦИПОТ НА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКАТА РАБОТА

Опис:	Промовиран принципот на родова еднаквост во научноистражувачката работа	
Одговорна институција:	БРО, МОН	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Родова анализа на научноистражувачката работа	Не е започнато
	2. Критериуми за оценување на научните проекти од родова перспектива	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Изработка на родова анализа на научноистражувачката работа во РМ. 2. Изработка на предлог-критериуми за оценување од родова перспектива на научните проекти финансирани од страна на МОН.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Спроведувањето на овие активности не е започнато.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Активностите од НАП не се предвидени во ОП за 2013–2015 година. Земајќи го предвид тоа што активностите не се започнати, не може да се измери ефектот од спроведеното.

ПРЕПОРАКИ

Потребни се поголеми напори за имплементирање на овие две мерки. Граѓанскиот сектор да биде вклучен во изработката на предлог-критериуми за оценување на научните проекти од родова перспектива.

СПЕЦИФИЧНА СТРАТЕШКА ЦЕЛ 2. 5: ЗДРАВСТВО

ЦЦ 2. ССЦ 2.5. РЕЗУЛТАТ 1: РОДОВА ЕДНАКВОСТ И ЗДРАВСТВЕНА ЕВИДЕНЦИЈА

Опис:	Воведување изедначена методологија за собирање, следење и анализа на податоците за сите видови болести на мажите и жените и за користените здравствени услуги	
Одговорна институција:	Министерство за здравство, Институт за јавно здравје	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Нови извештаи – обрасци за користење на здравствените услуги	Не е започнато
	2. Софтверски програми и регистри за следење на заболувањата	Делумно исполнето
	3. Едукација на здравствените работници	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Продолжување на активностите за изработка и воспоставување на нови извештаи – обрасци за користење на здравствените услуги од родова перспектива. 2. Воспоставување софтверски програми и регистри за следење на одредени заболувања кај мажите и кај жените. 3. Едукација на здравствените работници за примена на новите методологии за пополнување на обрасците.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Според информациите добиени од страната на претставниците на Министерството за здравство, изработка на нови извештаи – обрасци за

користење на здравствените услуги од родова перспектива сè уште нема.

Во однос на воспоставувањето софтверски програми и регистри за следење на одредени заболувања кај жените и кај мажите, родово поделените податоци се собираат преку Управата за електронско здравство, односно платформата Мој термин. Преку платформата се собираат унифицирани и веродостојни податоци, вклучувајќи го и родот на

пациентите. Сепак, податоците не се јавно достапни во форма на база на податоци, каде што преку пребарување може да се најде бројот на заболени лица од специфични болести. Една од целите на НАП е едукација на здравствените работници за примена на новите методологии за пополнување на обрасците, која сè уште не е започната поради тоа што оваа мерка е поврзана со првата и втората мерка, кои сè уште не се имплементирани.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Предвидените активности не се времено имплементирани и, поради недостиг на имплементација на

мерките, не е постигнат позитивен ефект.

ПРЕПОРАКИ

Во 2016 година да се почне процесот за изготвување нови обрасци за изработка и воспоставување нови извештаи – обрасци за користење на здравствените услуги од родова перспектива.

Воспоставување софтверски програми и регистри (отворена база на податоци) за следење на заболувања кај жените и кај мажите, кој ќе овозможи следење на трендовите (на заболувања кај жените и кај мажите). Преку анализа на податоците ќе може да се направат соодветни превентивни програми и кампањи,

со цел намалување на одредени болести. Дополнително, на овој начин ќе може да се евалуираат постојните мерки и дали се тие ефективни во превенирањето и во раната детекција на болести.

Едукацијата на здравствените работници за примена на новите методологии за пополнување на обрасците е активност што треба да го следи воведувањето на новите обрасци – активност што сè уште не е започната и, притоа, не може да се даде адекватна препорака за оваа активност.

СЦ 2. ССЦ 2.5. РЕЗУЛТАТ 2: ПОДИГАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ НА ЗДРАВСТВЕНИТЕ УСЛУГИ

Опис:	Подигање на квалитетот и на достапноста на здравствените услуги за мажите и за жените	
Одговорна институција:	Министерство за здравство, Институт за јавно здравје, Центри за јавно здравје	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Кампањи за превентивни програми	Делумно исполнето
	2. Програма за рана детекција на малигни заболувања	Делумно исполнето
	3. Промоција на потребата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жената	Не е започнато
	4. Обезбедување на гинеколози во ПЗЗ	Не е започнато
	5. Истражување за сексуалното и репродуктивното здравје на Ромките	Не е започнато
	6. Истражување за здравствените работници и родово базирано насилство	Не е започнато
	7. Одржување две работилници за засилување на капацитетите	Не е започнато
	8. Анализа за пристапот на жените од руралните средини до здравствена заштита	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да, делумно	
Препораки:	Продолжување на активностите	
Коментар:	Активноста 5 е предвидена со НАП за 2013 година, меѓутоа досега не била вклучена во ОП 2013, ОП 2014 ниту ОП 2015. Активностите број 6, 7 и 8 не се предвидени во НАП, но се предвидено во ОП 2015	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Спроведување кампањи и други информативни мерки за промоција на постојните превентивни програми, со цел унапредување на здравјето на мажите и на жените за најчестите состојби во однос на морбидитетот и морталитетот. 2. Подобрување на постојните мерки за заштита на женското здравје, односно спроведување на Програмата за рана детекција на малигни заболувања во РМ (рак на дојка, рак на матка и рак на дебелото црево). 3. Промовирање на потребата од заштита и унапредување на репродуктивните и сексуалните права на жената (зголемување на свесноста на жените за нивните сексуални и репродуктивни права и за сексуално преносливите инфекции). 4. Обезбедување лекари-гинеколози во

дејноста гинекологија и акушерство во примарната здравствена заштита (ПЗЗ) според нормативот кој изнесува 1 тим на 3000 жени >15 години, во согласност со мрежата за здравствени установи во РМ. 5. Истражување за знаењата, ставовите, вештините и практиката (КАПС) на Ромките за унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје. 6. Спроведување истражување за достапноста на услугите од здравствените работници и нивни одговор кон родово базираното насилство. 7. Одржување две работилници за засилување на капацитетите. 8. Изработка на анализа за олеснување на пристапот на жените од руралните подрачја и на Ромките до гарантираната здравствена заштита.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Според Министерство за здравство⁵¹, на годишно ниво вообичаено се прават промотивни кампањи за различните превентивни мерки што се имплементираат, вклучувајќи ги и бесплатните ПАП-тестови, вакцините за рак на грлото на матката и кампањи за подигање на свеста за ХИВ

– СИДА. Во 2015 година, во споредба со претходните години, објавен е само видеоспот на веб-страницата на Институтот за јавно здравје за промоција на бесплатниот скрининг (ПАП-тестови)⁵² и дистрибуирани се информативни флаери за бесплатните превентивни прегледи за скри-

---

⁵¹ Информации добиено од МЗ на состанок одржан на 2.6.2016 год.

⁵² Институт за јавно здравје (2015). Реклама за бесплатни ПАП-тестови: <http://www.iph.mk/pap-test-video/>

нинг на рак на грлото на матката и рак на дебелото црево⁵³. Нема дополнителни информации за бројот на дистрибуирани флаери, каде се тие дистрибуирани и временскиот период на нивно дистрибуирање.

Програмата за рана детекција на малигни заболувања во Република Македонија за 2015 година се однесува на:

1. Скрининг на рак на грлото на матката, за 2015–2017 година, за која во 2015 година се предвидени 9.300.00 денари;
2. Опортунистички скрининг на колоректален карцином во Република Македонија, за кој се предвидени 4.640.000 денари;
3. Преглед на пациенти за рано откривање на карцином на простатата (возрасна група 50–55 години), со фамилијарен ризик 45–50 години, за кој се предвидени 500.000 денари.
4. Организација на опортунистички

мамографски скрининг за карцином на дојката, за која се предвидени 9.000.000 денари.

Во 2015 година со скринингот на рак на грлото на матката предвидено е да се опфатат жените на возраст од 24 до 35 години и жените на возраст од 36 до 60 години кои во текот на 2014 година не направиле ПАП-тест. Како извршители на Програмата се предвидуваат матичните гинеколози на ниво на цела држава⁵⁴.

Во 2015 година се направени 29.887 ПАП-тестови, што е зголемување за 12% од 2014 година, кога со скрининг за рак на грлото на матката биле опфатени 26.270 жени на возраст од 49 до 60 години и на жени од 36 до 48 години кои во 2013 година не направиле ПАП-тест⁵⁵. Според МЗ, мерката за скрининг на рак на грлото на матката е успешно спроведена и речиси 90% од програмата е реализирана. Финансиските алокации за имплементација на програмата не се јавно достапни⁵⁶, но во Годишната програма се предвидува

⁵³ МТСП (2016). Годишен извештај за преземените активности и постигнатиот напредок за воспоставување еднакви можности на жените и мажите во Република Македонија за 2015 год.

⁵⁴ Влада на Република Македонија (2014). Програма за рана детекција на малигни заболувања во Република Македонија за 2015 година. („Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/12, 145/12, 87/13, 164/13, 39/14, 43/14 и 132/14).

⁵⁵ Ефекти од скрининг-програмата за рано откривање на рак на грло на матка во Република Македонија по повод Неделата за превенција на цервикалниот канцер, 25–31 јануари 2015 година. Достапно на:
<http://www.iph.mk/efekti-od-skrining-programa-za-rano-otkrivanje-na-rak-na-grlo-na-matka-vo-rm-po-povod-nedelata-za-prevencija-na-cervikalniot-kancer-25-31-januari-2015-godina/>

⁵⁶ До Министерството за здравство е испратено барање за пристап до информации од

опфат на 30000 жени за цитолошка анализа, односно ПАП-тест, а вкупниот број на опфатени жени за 2015 година е 29.887 ПАП-тестови, што е речиси 100% од предвидениот број жени опфатени со оваа мерка.

Дополнително, програмата за бесплатен скрининг за рак на грлото на матката при крајот на 2015 година мерката е реализирана со помош на Х.Е.Р.А – асоцијација за здравствена едукација и истражување. Од Х.Е.Р.А посочуваат дека за имплементација на оваа мерка во руралните средини користена е нивната мобилна гинеколошка амбуланта и ПАП-тестови кои биле обезбедени и покриени од страна на Х.Е.Р.А преку фондот на Меѓународната федерација за планирано родителство. Министерство за здравство обезбедило доктори специјалисти за правење на ПАП-тестовите⁵⁷.

Според исказите на МЗ не може да се заклучи дали е ова точно, бидејќи финансиските алокации за имплементација на програмата не се јавно достапни.

Во 2015 година со опортунистичкиот скрининг на колоректален

карцином е опфатено вкупно 2761 лице, но за овие податоци од ИЈЗ немаат податоци за полот на лицата што биле тестирани.

Направени се низа напори за добивање информации од јавен карактер во врска со мерките предвидени во Програмата за рана детекција. Освен што се испратени две барања за пристап до информации од јавен карактер до МЗ, одржан е и состанок со претставници на МЗ, вклучувајќи ја и координаторката за еднакви можности при Министерство за здравство. Собирањето податоци, особено кога станува збор за финансиските алокации, и натаму останува предизвик. Поради недостигот на доставување податоци поврзани со имплементацијата на другите две мерки на превентивната програма, во овој извештај не може да се направи детален приказ на реализираните активности.

Активностите за промоција на потребата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жените доцнат или не се започнати. Во 2014 година донесен е и Правилник за содржината и начинот на советување на бремената жена пред прекинување

јавен карактер на 17.5.2016 год., проследен со состанок и дополнителна комуникација по е-пошта во врска со програмата за рана детекција на малигни заболувања и колку финансиски средства се одвоени за оваа програма, но не е добиен одговор од МЗ за тоа колку средства точно се потрошени за оваа програма.

⁵⁷ Информации добиени преку интервју со Бојан Јовановски, извршен директор на Х.Е.Р.А, на 18 февруари 2016 год.

на бременоста⁵⁸, кој од страна на граѓанските организации се оценува како пристрасен, а информациите што се вклучени во него, се чини, имаат цел да влијаат врз одлуката на жената да се откаже од абортусот, односно да ја задржи бременоста.

Здружението на гинеколози и опстетричари на Република Македонија во 2010 година има изготвено Упатство за прекин на бременоста, во рамките на проектот „Јакнење на националниот одговор за унапредување на сексуалното и репродуктивно здравје во Република Македонија“, заедничка активност на Министерството за здравство и Институтот за јавно здравје, а поддржано од Канцеларијата на Фондот на Обединетите нации за популација и развој – Скопје. Упатството не е прифатено од страна на МЗ, ниту, пак, се добиени повратни информации во врска со дополнителни средства со Здружението на гинеколози и граѓански организации⁵⁹.

За да се постигне нормативот од еден тим на 3000 жени над 14 години, на територијата на Република Македонија потребно е да има вкупно 286 матични гинеколози.

Во 2015 година официјалниот број на гинеколошки тимови изнесува

137, што во просек значи 6262 жени на еден гинеколошки тим, двојно повеќе од нормативот според Мрежата на здравствени установи во РМ. Во 2015 година општина Шуто Оризари и понатаму нема матичен гинеколог за здравствените потреби на повеќе од 8000 жени. Според претставниците на МЗ, недостигот на специјалисти-гинеколози е клучниот проблем со кој се соочува државата, зашто тие по завршување на специјализацијата најчесто се одлучуваат да се отселат во странство⁶⁰, Недостигаат и стимулативни мерки за зголемување на бројот на гинеколози, особено во руралните средини и се чини дека решавањето на проблемот не е приоритет на МЗ.

Во 2015 година изготвени се оперативни процедури и Акциски план за сексуалното и репродуктивно здравје во кризни периоди и хуманитарни кризи. Во оваа насока, за потребите на мигрантките Министерството има направено сетови за лична хигиена (dignity kits).

⁵⁸ Министерство за здравство (2014). Правилник за содржината и начинот на советување на бремената жена пред прекинување на бременоста. Службен весник на Република Македонија бр.07-6944/3.

⁵⁹ Информации добиени преку интервју со Бојан Јовановски, извршен директор на Х.Е.Р.А, на 18 февруари 2016 год.

⁶⁰ Информации добиено од МЗ на состанок одржан на 2.6.2016 год.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Ефектот од превентивните програми би бил поголем доколку паралелно се спроведуваат и кампањите за овие програми. Поради недостиг на кампањи и објавување на само едно видео на веб-страницата на ИЈЗ, не може да се измери ефектот од оваа мерка.

Спроведувањето на Програмата за рана детекција на малигни заболувања во РМ (рак на дојка, рак на матка и рак на дебело црево) позитивно ќе влијае врз квалитетот на животот на жените, доколку мерката во континуитет се спроведува и буџетот наменет за оваа програма се имплементира во целост. Земајќи го предвид тоа дека потребните информации за мерење на ефектот од оваа програма не се доставени до истражувачкиот тим, не може да се измери ефектот од спроведувањето на оваа мерка.

Поради недостиг на имплементација на следниве активности, нема никаков ефект од спроведеното:

1. Промовирање на потребата од заштита и унапредување на репродуктивните и сексуалните права на жената (зголемување на свесноста на жените за нивните сексуални и репродуктивни права и за сексуално преносливите инфекции);
2. Обезбедување лекари-гинеколози во дејноста гинекологија и акушерство во примарна здравствена заштита (ПЗЗ) според нормативот;
3. Истражување за знаењата, ставовите, вештините и практиката (КАПС) на Ромките за унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје;
4. Спроведување истражување за достапноста на услугите на здравствените работници и нивен одговор кон родово базираното насилство;
5. Изработка на анализа за олеснување на пристапот на жените од руралните подрачја и на Ромките до гарантираната здравствена заштита.

ПРЕПОРАКИ

На годишно ниво да се алоцираат адекватни финансиски средства за реализирање на кампањите за превентивни програми што се спроведуваат од страна на Министерството. МЗ да води евиденција за искористеноста на превентивната програма пред и по кампањите, преку што ќе се измери и ефектот од кампањата, односно дали кам-

пањата влијаела врз зголемениот број корисници на превентивните програми.

Од страна на МЗ да се прават континуирани анализи за спроведување на Програмата за рана детекција и тоа колку ефективно се спроведува мерката во изминатите неколку години (откако е воведена), вклучу-

вајќи го и бројот на лица што ја искористиле програмата и колку од планираните финансиски алокации се потрошени на програмата.

МЗ, во соработка со граѓанските организации и меѓународните организации (UNFPA, UNWOMEN), како и со ИЗЈ, да се заложи и да работи на промовирање на мерки за унапредување на сексуалното и репродуктивно здравје на жените и вклучување на контрацептивните пилули на позитивната листа на медикаменти. Препораките на документот за јавни политики „Расте смртноста на доенчиња и родилки во Македонија“⁶¹, изготвен од Платформата за родова еднаквост, да се земат предвид во однос на подобрувањето на репродуктивното здравје на жените (намалување на смртта на доенчињата во Република Македонија). Дополнително, да се ревидира Правилникот за содржината и начинот на советување на бремената жена пред прекинување на бременоста, и да се земат предвид предлозите на граѓанските организации за негово подобрување.

Во однос на недостигот на гинеколози, МЗ во соработка со граѓанските организации да ја разгледа опцијата за воведување повеќе мобилни амбуланти, кои редовно ќе ги посетуваат местата што имаат недостиг од ма-

тични гинеколози. Оваа мерка може да биде финансирана од МЗ, а имплементирана од страна на граѓанските организации; МЗ, преку стимулативни мерки⁶², да ги поттикне докторите што се на специјализација да работат во руралните места/општините, каде што нема гинеколошки тимови.

Спроведување истражување за знаењата, ставовите, вештините и практиката (КАПС) на Ромките за унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје треба да биде една од приоритетните мерки на МЗ, земајќи го предвид фактот дека пристапот до здравствени услуги за Ромките е ограничен. За успешно спроведување на оваа мерка потребно е МЗ да соработува со граѓанските организации што работат со оваа група жени, преку кои ќе се дојде до конкретни информации за знаењата, ставовите, вештините и практиката (КАПС) на жените Ромки.

Спроведување истражување за достапноста на услугите од здравствените работници и нивниот одговор кон родово базираното насилство е клучна активност, која треба да биде еден од приоритетите на МЗ. Истражувањето треба да послужи како основа за воведување протоколи за постапувањето на здравствените работници со жртви на семејно насилство.

⁶¹ Платформа за родова еднаквост (2015). „Расте смртноста на доенчиња и родилки во Македонија“. Достапна на: <http://bit.ly/1ZI9TA4>

⁶² Стимулативните мерки да вклучуваат финансиски подобности за време и по завршувањето на специјализација, како и други бенефиции: мобилен телефон, превозно средство, флексибилно работно време.

СЦ 2. ССЦ 2.6. РЕЗУЛТАТ 1: ПОДОБАР ПРИСТАП ДО СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Опис:	Подобрен пристап и квалитет на социјалните услуги за мажите и за жените во однос на нивните специфични потреби од родова перспектива	
Одговорна институција:	Завод за социјални дејности, МТСП	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки	Значително исполнето/ континуирана активност
	2. Засилување на капацитетите на стручните работници во ЗСД/ЦСР	Значително исполнето/ континуирана активност
	3. Анализа и вклучување на родовиот концепт во стручната документација на ЗСД	Значително исполнето/ континуирана активност
	4. Родова анализа на пристапот на корисниците до социјалните услуги	Не е започнато
	5. Системска обука за засилување на капацитетите на стручните работници	Значително исполнето/ континуирана активност
	6. Обуки за надминување на стереотипите (ЕЛС)	Не е започнато
	7. Подготовка за измена на Закон за бесплатна помош	Не е започнато
	8. Изработена веб-страница	Делумно исполнета/ Континуирана активност
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки во системот на лиценцирање на стручни работници во системот на социјалната заштита. 2. Засилување на капацитетите на стручните работници во системот на социјална заштита за родовиот концепт преку систематска обука. 3. Анализа и вклучување на родовиот концепт во стручната

документација на Завод за социјални дејности за работа со различни категории лица во социјален ризик (упатства, стандарди). 4. Родова анализа на пристапот на корисници – мажи и жени, до социјални услуги и нивна искористеност (социјална парична помош, самохрани родители, доверување дете на чување и воспитување и законска издршка на малолетно дете од родителот со кого не живее) и препораки за пристап до

услуги. 5. Обуки за надминување на стереотипите за улогата на жените и мажите во семејството и во општеството (спроведување обуки со советници во ЕЛС). 6. Подготовка на измена на Законот за бесплатна правна помош во насока на олеснување на условите за пристап до ова право на жените жртви на семејно насилство. 7. Изработена веб-страница – реагирање на старата веб-платформа за родова рамноправност.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

ЈУ ЗСД уште од 2013 година го инкорпорира родовиот концепт во задолжителните обуки во системот на лиценцирање на стручни работници во системот на социјалната заштита. Обуките се спроведуваат во континуитет од 2013 година и дополнителни се спроведени и во 2015 година.

Во системот за социјалната заштита ЈУ ЗСД располага со електронска база на податоци за корисниците на социјалните услуги, каде што еден од задолжителните податоци што се собираат е родот на корисниците. Сепак, не е направена родова анализа на социјалните услуги и нивната искористеност од страна на жените и на мажите (социјална парична помош, самохрани родители, доверување дете на чување и воспитување и законска издршка на малолетно дете од родителот со кого не живее).

Во соработка со канцеларијата на UN Women во Скопје, во 2011 го-

дина е развиен модул за родовата перспектива во социјалната работа. Капацитетите на стручните работници се засилуваат преку учество во системски обуки, каде што се користи модулот за родовата перспективата во социјалната работа. Во 2015 година реализирани се четири работилници со учество на 78 стручни работници од ЦСР, од кои 60 се жени, а 18 – мажи.

Дел од планираните активности, меѓу кои се и организирање и испорака на обуки, ЈУ ЗСД ги реализира најчесто со поддршка на агенциите на ООН во државата.

Законот за правна помош сè уште не е променет во насока на олеснување на условите за пристап до ова право на жените жртви од семејно насилство. Од граѓанскиот сектор укажуваат дека, иако законот треба да се промени, сепак, постои флексибилност во однос на жените жртви на

семејно насилство, т.е. бесплатната помош се доделува врз основа на нивниот личен приход, а не на заедничкиот семеен (брачен) приход,

како што е правилото за другите категории корисници за бесплатна правна помош⁶³.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Според Секторот за еднакви можности, досега немало обуки за надминување на стереотипите за улогата на жените и мажите во семејството и општеството (спроведување обуки со советници во ЕЛС) и поради тоа оваа активност нема никаков ефект.

Активноста за родовата анализа на пристап на корисници – мажи и жени, до социјални услуги и нивна искористеност не е започната и затоа мерката нема ефект. Сличен е случајот и со Законот за правната помош, каде што критериумите за доделување на бесплатната правна помош се флексибилни, но законот не е сменет во насока на олеснување на условите за пристап до бесплатна правна помош од страна на жените

жртви на семејно насилство.

Во 2015 година веб-страницата www.rodovarnopravnost.gov.mk воопшто не е ажурирана со нови податоци⁶⁴ и, оттука, таа нема никаков ефект во надолжувањето на базата на податоци со информации што ќе се искористат во насока на унапредување на родовата еднаквост.

Ефектот од вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки во системот на лиценцирање и на стручните работници придонесува кон засилување на капацитетите на вработените во ЈУ ЗСД, преку што ќе имаат поголемо разбирање и за различните потреби на корисниците на услугите на ЈУ ЗСД.

ПРЕПОРАКИ

ЈУ ЗСД да ги засилат техничките капацитети на вработените, со цел изготвување анализа на пристап на

корисниците до социјални услуги. Според анализата да се направат соодветни препораки за олеснување

---

⁶³ Информации добиени преку телефонски разговор со Неда Чаловска, правничка, Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија.

⁶⁴ Според информациите добиени од претставниците на Секторот за еднакви можности во интервју направено на 17.2.2016 год., веб-страницата www.rodovarnopravnost.gov.mk не е редовно ажурирана, бидејќи недостасува технички персонал за редовно одржување и ажурирање на веб-страницата.

на пристапот до услуги на корисничките и на корисниците.

Да се зголеми бројот на стручните лица што ги посетуваат обуките за родовиот концепт и да се обрне внимание на родовата поделеност на посетителите на обуките, односно на обуките во еднаков број да учествуваат и жени и мажи. Да се алоцираат адекватни финансиски средства за организирање обуки за надминување на стереотипите за улогата на жените и мажите во семејството и во општеството (спроведување обуки со советници во ЕЛС). Секторот за еднакви можности, во соработка со локалните КЕМ и координаторите/координаторките за еднакви можности да ја засилат соработката и координацијата, со цел

реализирање на обуките за надминување на стереотипите за улогата на жените и мажите во семејството и во општеството. Дополнително, важно е да се засили соработката со граѓанските организации во однос на спроведувањето обуки за надминување на родовите стереотипи.

Потребна е приоритизација на промените во Законот за правна помош, со цел што е можно побрзо да се олесни пристапот до оваа мерка на жртвите на семејно насилство.

Засилување на техничките капацитети на МТСП, со цел одржување и редовно ажурирање на веб-страницата www.rodovaramnopravnost.gov.mk. Оваа мерка може да се реализира со помош на граѓанскиот сектор.

СТРАТЕГИСКА ЦЕЛ 3: НЕГУВАЊЕ/ГРАДЕЊЕ КУЛТУРА НА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ И ПРОМОЦИЈА НА ЕДНАКОВ ТРЕТМАН И НЕДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ПОЛ

Специфична стратeгиска цел 3.1: Зајсилена општествена свест за причините и последиците од родовата нееднаквост преку промоција и поддршка на позитивни примери за родово сензитивни медиумски содржини, културни и едукативно воспитни иницијативи, родово одговорни социјално корпоративни приватни и јавни претпријатија

СЦ 3. СЦ 3.1. РЕЗУЛТАТ: РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ И МЕДИУМИТЕ

Опис:	Усвоена родово сензитивна програмска политика во медиуми или подобрена медиумска содржина од перспектива на родовата еднаквост	
Одговорна институција:	Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, СЕМ	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Избор на најдобра реклама	Не е започната
	2. Јавни дебати за стереотипите и за предрасудите	Не е започната
	3. Кампања за подигнување на јавната свест	Не е започната
	4. Анализа на родовите прашања во програмските концепти	Целосно исполнето/ континуирана активност
	5. Анализа на начинот на прикажување на жените и мажите	Целосно исполнето/ континуирана активност
	6. Регулаторен механизам за мониторинг на печатените медиуми	Не е започната
	7. Обуки за наставници за препознавање на концептот на недискриминација	Не е започната
	8. Спроведување кампања за подигнување на свеста за стереотипите	Не е започната
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

---

1. Спроведување избор на најдобра реклама, која најефективно се бори со сексистичките стереотипи и промовира еднаквост меѓу мажите и жените. 2. Јавни дебати за стереотипите и предрасудите во медиумите. 3. Спроведување кампања за подигнување на свеста за сексистичките содржини во медиумите. 4. Анализа на програмските концепти и содржини на средствата за јавно информирање од родова перспектива. 5. Анализа на начинот на прикажување и претставување на жените и мажите во програм-

ските концепти и содржини. 6. Воспоставување регулаторен механизам за мониторинг на печатените медиуми во насока на елиминирање на стереотипски и на дискриминаторските содржини. 7. Реализирање обуки за наставниците и за вработените во предучилишни установи за подигање на свеста и препознавање на концептот на недискриминација. 8. Спроведување кампања за подигање на свеста кај граѓаните за значењето на родовата еднаквост и за присутните предрасуди и стереотипи во нашето општество.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во 2015 година од вкупно осум активности спроведени се само две.

Направена е анализа на третманот на родовите прашања и претставувањето и прикажувањето на жените и мажите во телевизиските програми⁶⁵. Извештајот ги содржи резултатите од анализите на третманот на родовите прашања, како и претставувањето и прикажувањето на жените и мажите во телевизиските програми. Наодите укажуваат дека содржините на рекламните почесто се со традиционални вредно-

сти и се родово нечувствителни.

Дополнително, направена е и родова анализа на дневноинформативните емисии, која покажува дека во вестите родовите прашања, како и родовиот аспект на третирање на темите од општествена важност се речиси отсутни, а жените се помалку присутни како соговорнички отколку мажите. Анализата на рекламните покажа дека жените се позастапени како субјекти во рекламните спотови и почесто се прикажани во традиционални улоги.

⁶⁵ Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (2015). Родот во телевизиските програми: Извештај од истражувањата на родовите прашања и на прикажување и претставување на жените и мажите во програмите на радиодифузерите во 2015 година. Достапно на:
http://avmu.org.mk/images/Rodot_vo_televiziskite_programi_vo_2015_godina.pdf

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Следните активности не се реализирани и, притоа, не е постигнат никако ефект:

1. Спроведување избор за најдобра реклама, која најефективно се бори со сексистичките стереотипи и промовира еднаквост меѓу мажите и жените;
2. Јавни дебати за стереотипите и предрасудите во медиумите;
3. Спроведување кампања за подигнување на свеста за сексистичките содржини во медиумите;
4. Воспоставување регулаторен механизам за мониторинг на печатените медиуми во насока на елиминирање на стереотипски и дискриминаторски содржини;
5. Реализирање обуки за наставниците и вработените во предучи-

лишните установи за подигање на свеста и препознавање на концептот на недискриминација;

6. Спроведување кампања за подигање на свеста кај граѓаните за значењето на родовата еднаквост и за присутните предрасуди и стереотипи во нашето општество.

Анализа од родовата перспектива на програмските концепти и содржини во средствата за јавно информирање потврдуваат дека и понатаму жените и мажите се прикажуваат во улоги што ги промовираат традиционалните вредности и стереотипи во општеството. Ова укажува на потребата за понатамошно работење со вработените во јавниот сервис (уредници, режисери, новинари и водители) за начинот на справување со родовите стереотипи во програмските концепти на јавниот сервис.

ПРЕПОРАКИ

АВМУ да алоцира финансиски средства за спроведување избор на најдобра реклама, која најефективно се бори со сексистичките стереотипи и промовира еднаквост меѓу мажите и жените. Спроведувањето на оваа активност креативно ќе ја претстави родовата нееднаквост и ќе ја подигне свеста на пошироката јавност за стереотипите во општеството. Алокацијата на адекватни финансиски

средства важи и за спроведувањето кампања за подигнување на свеста за сексистичките содржини во медиумите. Дополнително, поради сличноста на мерката 1 и мерката 8, тие да се преточат во една мерка, која треба да биде приоритет во новиот НАП.

Имајќи го предвид фактот дека медиумските содржини промовираат

стереотипи и жените не се еднакво застапени во програмите како говорнички, важно е да се одржуваат континуирани дебати за стереотипите и предрасудите во медиумите за да се подигне свеста за поголема вклученост на жените во медиумите.

Новиот НАП да предвиди мерки што ќе имаат цел да ја промовираат еднаквоста во програмските концепти, вклучувајќи и обуки за родовиот концепт за вработените во јавниот сервис, особено за уредниците, новинарите и водителите на програмите. Оваа активност може да се имплементира во соработка со граѓанските организации.

Воспоставувањето регулаторен механизам за мониторинг на печатените медиуми може да биде подолг

процес и, притоа, примарно треба да се реализираат планираните активности од НАП — проценка на состојбата и упатства и препораки за регулаторен механизам од активности.

Во ОП за 2015 година за реализација на обуки за наставниците и вработените во предучилишните установи за препознавање на концептот на недискриминација предвидени се 60.000 денари. Поради ниската сума наменета за имплементација на оваа мерка, се претпоставува дека, доколку таа се реализира, опфатот (бројот) на обучени лица би бил релативно мал. Оттука, главна препорака за оваа мерка е да се алоцираат адекватни финансиски, човечки и технички ресурси преку кои успешно ќе се имплементира оваа мерка.

СПЕЦИФИЧНА СТРАТЕГИСКА ЦЕЛ 3.2: ВОСПОСТАВЕНА КООРДИНАЦИЈА (СОРАБОТКА) МЕЃУ ЈАВНИОТ, ПРИВАТНИОТ И ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР ВО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА ЗАКОНОТ ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ

Опис:	Воспоставен и функционален систем за координација меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор во планирањето и следењето на напредокот во постигнувањето родова еднаквост	
Одговорна институција:	МТСП	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Формирање база на податоци на анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост и родово разделени податоци преку реактивирање на веб-страницата за родова рамноправност	Делумно исполнето
	2. Интерни процедури за ОДУ и за ЕЛС за задолжителна консултација со приватниот и со граѓанскиот сектор	Не е започната
	3. Анализа на состојбата во приватниот сектор во однос на имплементацијата на ЗЕМ	Не е започната
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Формирање база на податоци на:
- а) анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост, продуцирани од страна на органите на државата, ЕЛС, приватниот и граѓанскиот сектор, меѓународните организации и институции; и б) родово разделени податоци поврзани со програмите на Владата, преку реактивирање на веб-страницата за родова рамноправност. 2. Воведување интерни процедури од страна на органите на државната управа и на ЕЛС за задолжителна консултација со приватниот и со граѓанскиот сектор и други фактори за формулирање на

програмите во секторските области, кои со Стратегијата се дефинирани како приоритетни за постигнување родова еднаквост. 3. Анализа на сос-

тојбата во приватниот сектор во однос на имплементацијата на Законот за еднакви можности на жените и мажите.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Во соработка со Реактор – Истражување во акција, во 2015 година е изработена веб-страницата <http://rodovaednakvost.gov.mk/>, која содржи информации за законската регулатива за еднаквите можности и родовата еднаквост и основни информации за Секторот за еднакви можности. Поради недостиг на човечки ресурси информациите на веб-страницата не се редовно ажурирани и од средината на 2016 година доменот на веб-страницата не е активен.

со родово разделени податоци поврзани со програмите на Владата.

Во 2015 година сè уште не постојат активности за воведување интерни процедури за ОДУ и за ЕЛС за задолжителна консултација со приватниот и со граѓанскиот сектор, но предвидената временска рамка во НАП се однесува на периодот 2014–2016 година, па може да се очекува дека ќе биде предвидена во следните оперативни планови.

Сепак, недостасува целосно развиена база на податоци, која ќе содржи анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост, продуцирани од страна на државата, ЕЛС, приватниот и граѓанскиот сектор и меѓународните организации. Дополнително, недостасува и база на податоци

Во однос на анализата на состојбата во приватниот сектор за имплементацијата на Законот за еднакви можности на жените и мажите, активноста не е започната и не постојат никакви информации за степенот на исполнетост на ЗЕМ во приватниот сектор.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Лансирањето на веб-страницата <http://rodovaednakvost.gov.mk/> ќе овозможи полесен пристап до законската регулатива за родова еднаквост и информации за Секторот за еднакви можности и неговата улога во унапредување на родовата еднаквост во државата. Сепак, поради недостиг на

ресурси за одржување на веб-страницата недостасуваат истражувања и анализи, како и база на податоци со родово разделени информации поврзани со програмите на Владата.

Нема ефект од мерката за воведување интерни процедури од страна

на органите на државна управа и на ЕЛС за задолжителна консултација со приватниот и со граѓански сектор и други фактори за формулирање на програмите во секторските области, кои со Стратегијата се дефинирани како приоритетни за постигнување на родовата еднаквост.

Мерката за анализа на состојбата во приватниот сектор во однос на имплементацијата на ЗЕМ не е имплементирана и, притоа, нема никаков ефект од оваа мерка. Недостигот на

анализа за имплементацијата на ЗЕМ во приватниот сектор дополнително го отежнува унапредувањето на родовата еднаквост во овој сектор, бидејќи нема јасна слика дали воопшто се имплементира ЗЕМ, во која мера се имплементира и што би ја олеснило неговата имплементацијата во приватниот сектор. Потребна е поголема заложба од страна на МТСП и на засегнатите страни (бизнис-секторот), како и алокација на адекватни ресурси за успешна имплементација на оваа мерка.

ПРЕПОРАКИ

Во текот на 2015 година веб-страницата <http://rodovaednakvost.gov.mk/> не е ажурирана со нови информации и потребни се поголеми напори од страна на МТСП за редовно ажурирање на веб-страницата и споделување важни информации поврзани со родовата еднаквост. Од средината на 2016 година доменот на веб-страницата е неактивен. Дополнително, веб-страницата треба да содржи родово поделени податоци и да служи како база на податоци, каде што може да се добијат релевантни истражувања, податоци и анализи за родовата еднаквост, кои ќе ги поттикнат креаторите на политики со информирани ставови да донесуваат одлуки што ќе ја промовираат/унапредат родовата еднаквост. За успешна имплементација на оваа мерка потребно е засилување на техничките капацитети на Секторот на еднакви можности, со

цел успешно водење на веб-страницата/базата на податоци.

Изготвувањето на новиот НАП да го има како приоритет воведувањето интерни процедури за ОДУ и за ЕЛС за задолжителна консултација со приватниот и со граѓанскиот сектор за формулирање на програмите во секторските области, кои со Стратегијата се дефинирани како приоритетни за постигнување на родовата еднаквост.

МТСП да алоцира финансиски средства за анализа на состојбата со ЗЕМ во приватниот сектор, преку која ќе се добијат податоци за степенот на имплементација на ЗЕМ во приватниот сектор и за тоа како да се подобри имплементацијата на ЗЕМ во приватниот сектор. Анализата може да се направи со помош на граѓанските организации.

СЦ 3. ССЦ 3.2. РЕЗУЛТАТ 2: ПОТТИКНУВАЊЕ НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ

Опис:	Приватниот сектор е поттикнат да го спроведува Законот за еднакви можности преку спроведување на соодветни основни и посебни мерки	
Одговорна институција:	Интерресорската група МТСП	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Развивање и воведување на маркери за родова еднаквост	Не е започнато
	2. Критериуми за родова еднаквост при оцена на апликациите	Не е започната
	3. Оглас за избор на пилот-компани во приватниот сектор	Не е започната
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ:

1. Развивање и воведување маркери за родова еднаквост како помош на алатка на приватниот сектор да промовира принцип на еднакви можности. 2. Дефинирање критериуми за родова еднаквост при оцена на апликациите и на понудите на приватните и на граѓанските организации и доделување тендери на јавни и приватни претпријатија. 3. Објавување оглас за избор на пилот-компани во приватниот сектор, кои ќе аплицираат маркери за родова еднаквост.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Активностите се предвидени во НАП за 2014–2016 година, но не и во ОП за 2013–2015 година. Во 2015 година ниту една од активностите не е започната.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради тоа што ниту една од мерките не е започната, ефект од спроведеното нема. Приватниот сектор е еден од главните сектори во државата каде што е потребна целосна имплементација на одредбите во ЗЕМ, со цел унапредување на родовата еднаквост и подобрување на пози-

цијата на жените. Преку имплементација на ЗЕМ во приватниот сектор се очекува дека ќе се намалат родовите разлики на пазарот на трудот⁶⁶, на родовиот јаз во платите⁶⁷ и ќе се зголеми нискиот број жени на раководни позиции⁶⁸.

ПРЕПОРАКИ

Владата да алоцира адекватни финансиски средства за отпочнување на процесот на имплементација на активностите во приватниот сектор.

---

⁶⁶ Државен завод за статистика. „Анкета за работната сила, 2014“. Достапно на: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=3>, 2015, Скопје.

⁶⁷ Казанџиска, Ристеска и Шмун (2012): <http://goo.gl/vq5mEP>

⁶⁸ МРТ (2016). ССК: Само два отсто од жените во Македонија се на раководни позиции. Достапно на: <http://mrt.com.mk/node/32412>

Специфична стратегиска цел 3.3: Воспоставени и функционални механизми за заштита и постапка при дискриминација во јавниот и во приватниот сектор заснована на пол, во согласност со ЗЕМ.

СЦ 3. ССЦ 3.3. РЕЗУЛТАТ 1: ВОСПОСТАВЕНИ ФУНКЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА РОДОВО ЗАСНОВАНА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО ЈАВНИОТ И ВО ПРИВАТНИОТ СЕКТОР

Опис:	Воспоставени функционални механизми за родово заснована дискриминација	
Одговорна институција:	МТСП, НП, Собрание на РМ	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување:	1. Правен застапник за еднакви можности	Не е започнато
	2. Консултативни и координативни состаноци	Не е започната
	3. Консултативни и координативни состаноци – КЕМ	Не е започната
	4. Годишни извештаи за родово заснована дискриминација	Делумно
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Не	
Предвидено со оперативен план – 2015	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Вработување на правен застапник за еднакви можности меѓу жените и мажите при МТСП. 2. Редовни консултативни и координативни состаноци меѓу застапникот за еднакви можности, СЕМ, Народниот правобранител, КЗД и Интерресорската група за еднакви можности, со цел следење на ситуацијата и процесите за заштитата од родово заснована дискриминација. 3. Редовни консултативни и координативни

состаноци меѓу застапникот на еднакви можности, Народниот правобранител, Комисијата за заштита од дискриминација и Комисијата за еднакви можности во Собранието на РМ, со цел следење на состојбата во однос на заштитата од родово заснована дискриминација. 4. Објавување годишни извештаи за родово заснована дискриминација на веб-страниците на Народниот правобранител, КЗД и МТСП.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Мерките 1, 2 и 3, предвидени во НАП за 2015 година, не се започнати ниту имплементирани.

Во однос на објавувањето на годишните извештаи за родово заснована дискриминација на веб-страниците на Народниот правобранител, КЗД и МТСП, на веб-страницата на КЗД се објавува годишен извештај⁶⁹ на Комисијата за заштита од дискриминација, кој го вклучува и бројот на претставки за родово базирана дискриминација. Народниот правобра-

нител објавува годишен извештај за степенот на обезбедувањето, почитувањето, унапредувањето и заштитата на човековите слободи и права, кој дава осврт на недискриминацијата и родовата застапеност во образовните институции, но не постои посебен извештај за родово базирана дискриминација.

Нема дополнителни информации во врска со родовата нееднаквост/дискриминација во однос на другите сектори во државата.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Поради неимплементирање на активностите 1, 2 и 3 не е постигнат никаков ефект.

Извештајот на Народниот правобранител констатира родово нееднаквост во однос на вработените во државната администрација, како по однос на вкупниот број вработени така и по однос на степенот на образованието. Овие наоди укажуваат на потребата од преземање мерки и активности за почитување на прин-

ципот на еднаквост меѓу мажите и жените, односно соодветна распределба на работните места по основ на пол и степен на образование, особено на раководните работни места.

Извештајот на КЗД за 2015 година укажува дека таа година биле доставени само две претставки за дискриминација врз основа на пол, што потврдува дека нема доволно свест за препознавање и пријавување на родово базираната дискриминација.

ПРЕПОРАКИ

Првично, МТСП да назначи (вработи) застапник за еднакви можности меѓу жените и мажите, а потоа да се промо-

вира улогата на застапникот од страна на МТСП, Народниот правобранител, КЕМ (парламентарна и локална),

---

⁶⁹ Годишен извештај на Комисијата за заштита од дискриминација за 2015 година: http://www.kzd.mk/sites/default/files/dokumenti/god_izvestaj_2015.pdf

бизнис-заедницата и другите засега-ти страни. На овој начин ќе се зголеми видливоста на овој механизам и ќе се поттикне поголемо пријавување на родовата дискриминација во државниот и во приватниот сектор.

Во новиот НАП, поради сличноста на активностите 2 и 3, тие да се преформулираат и да се спојат во една активност. Во оваа насока застапникот за еднакви можности редовно да одржува консултативни и координативни средби со СЕМ, Народниот правобранител, КЗД, Интерресорската група за еднакви можности и Комисијата за еднакви можности во Собранието на РМ, со цел следење на ситуацијата и на процесите за заштитата од родово заснована дискриминација

Народниот правобранител да изготвува посебни извештаи за родо-

во базираната дискриминација и во посебниот извештај за следење на примената на начелото на соодветна и правична застапеност да се води родово поделена статистика за вработените во јавните и државните установи, распределена според индивидуалните институции.

Новиот НАП да предвиди едукативни активности (обуки, работилници) за препознавање на родово базираната дискриминација предвидена за работодавци, синдикални здруженија и за бизнис-заедницата, кои ќе се одржат во соработка со КЗД. Поттикнати од нискиот број претставки (особено за родово дискриминација), во буџетот на КЗД да се предвидат кампањи за подигање на свеста на граѓаните за улогата на КЗД и за правата на граѓаните што се соочуваат со дискриминација.

ЗАШТИТА И ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ:
ПРЕДВИДЕНО ВО ОП ЗА 2015, НО НЕ ВО НАП 2013-2016

Опис:	Заштита и превенција од трговија со луѓе	
Одговорна институција:	Сектор за еднакви можности (НМУ) МВР, МП, МНР, ЦСР, НВО-и, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, и институции на локално ниво	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување:	1. Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе	Целосно исполнето / континуирана активност
	2. Центар за лица жртви на трговија со луѓе	Целосно исполнето / континуирана активност
	3. Иницијатива до Фондот за здравство	Не е започната
	4. Работна средба за подготовка на инструмент за следење на квалитетот на услугите реализирани од НВО	Не е започната
	5. Обуки за работа со жртви на трговија со луѓе	Целосно исполнето/ континуирана
	6. Мултидисциплинарно постапување на локално ниво	Целосно исполнето/ континуирана
	7. Превентивни активности и кампањи	Доцни/континуирана
	8. Подготовка на предлог-измени и дополнување на КЗ	Не е започнато
Предвидено со оперативен план – 2013	Не	
Предвидено со оперативен план – 2014	Да	
Предвидено со оперативен план – 2015	Да	
Препораки:	Вклучување на овој резултат во Стратегијата, НАП и продолжување на активностите	

ЦЕЛОСЕН ТЕКСТ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ АКТИВНОСТИ

1. Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе. 2. Функционирање на Центар за лица – жртви на трговија со луѓе и координирани активности за превенција и заштита на жртвите на трговија со луѓе. 3.

Поднесување иницијатива до Фондот за здравствено осигурување за ефикасно спроведување на членот 84 од ЗСЗ. 4. Организирање работна средба за подготовка на инструментот за следење на квалитетот на услугите реализирани од НВО. 5. Обуки за работа со жртви на трговија со луѓе (идентификација и заштита). 6.

Подобрување на координацијата и одржување средби за мултидисциплинарно постапување на локално ниво за превенција и заштита од трговија со луѓе. 7. Превентивни активности и кампањи за подигање на јавната свест. 9. Подготовка на предлог-измени и дополнување на КЗ.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА

Упатувањето и заштитата на жртвите на трговија со луѓе континуирано се имплементира преку Канцеларијата на националниот механизам за упатување на жртви со трговија (НМУ), во соработка со центрите за социјална работа, Единицата за борба против трговија и МВР. Преку центрите за социјална работа се одржани обуки со локалните самоуправи за идентификување и справување со жртвите на трговија со луѓе. Во 2015 година идентификувани се три жртви на трговија со луѓе, од кои една е полнолетна, а две се малолетни лица. Сите три жртви се државјанки на Република Македонија, од кои една е жртва на сексуална експлоатација, една на сексуална и трудова експлоатација и една на присилен брак и трудова експлоатација.

Центарот за лица жртви на трговија и спроведувањето на активностите за заштита и превенција од трговија со луѓе работи во координација со здруженијата „Отворена порта“ и „За среќно детство“, кои им помага-

ат на жртвите да се сместат, ги придружуваат жртвите за време на користење на медицински/социјални услуги, рекреативни активности и слично.

Во 2015 година од страна на МТСП е спроведена обука за превенција и заштита на децата, наменета за вработените во четири установи за социјална заштита: ЈУ Детски дом „11 Октомври“ – Скопје, ЈУ Завод за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ – Скопје, ЈУ за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми „25 Мај“ – Скопје и СОС Детско село. Обуката е спроведена во соработка со МВР, Заводот за социјални дејности, „Отворена порта“ и ГИЗ во рамките на Регионалната програма на ГИЗ. Обучени се вкупно 14 лица за индикаторите за идентификација на деца жртви на трговија. Лицата што биле вклучени во обуките ќе бидат лица за контакт и одговорни во своите институции за оваа проблематика.

Дополнително, МТСП во соработка со Националната комисија за борба против трговија со луѓе и МВР реализирале три еднодневни обуки за имплементација на индикаторите за идентификација на жртви на трговија со луѓе. Обуките се одржани во Полициската академија Идризово со вкупно 75 учесници (полициски службеници и социјални работници).

Секторот за еднакви можности организирал две работна средби на темите поврзани со родовата еднаквост и борбата против трговијата со луѓе во Битола и во Тетово со претседателите/претседателките на Комисиите за еднакви можности на жените и мажите и координатор/координаторката за еднакви можности при општините, како и со членовите на Комисијата за борба против трговија со луѓе во општина Битола и во Тетово.

Проектот „Обезбедување поддршка и услуги за жртви на трговија со луѓе и ранливи групи на локално ниво“ е реализиран во 2015 година преку шест мобилни тима (претставници

од ЦСР и ЗГ) во Битола, Гостивар и во Куманово, со цел да се подобри **идентификацијата, помошта и поддршката во процесот на ресоцијализација, реинтеграција** и превенција од повторно тргување. Во 2015 година мобилните тимови работеле на реинтеграциски програми со 28 лица, кои биле идентификувани од 2012 до април 2015 година.

Според извештајот на МТСП, спроведена е специјализирана обука за семејства за згрижување на деца жртви на трговија со луѓе по нивно то идентификување. Обуката е реализирана во соработка со Заводот за социјални дејности и Здружението „За среќно детство“ и со поддршка на ГИЗ. Обучени се девет згрижувачи од згрижувачки семејства од Скопје и од Велес.

Поднесување иницијатива до Фондот за здравствено осигурување за ефикасно спроведување на членот 84 (здравствена заштита) од ЗСЗ, кој сè уште не се имплементира. Дополнителни подготовки и предлог-измени на КЗ не се направени.

ЕФЕКТ ОД СПРОВЕДЕНОТО

Обуките што се одржуваат преку НМУ и центрите за социјална работа за локалните самоуправи влијаат врз подигањето на свеста на вработените во самоуправите со цел сеопфатно упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе.

Соработката меѓу здруженијата „Отворена порта“ и „За среќно детство“ и Центарот за лица жртви на трговија влијаат врз квалитетот на животот на жртвите на трговија преку обезбедување услуги, вклучувајќи и сместување на жртвите, придружу-

вање на жртвите за време на користење на медицински/социјални услуги, рекреативни активности и слично.

Спроведените обуки со вработените во четири установи за социјална заштита ќе го унапредат начинот на идентификација и заштита на децата жртви на трговија. Дополнително, лицата што биле дел од обуките ќе бидат лица за контакт во своите институции во однос на оваа проблематика, што може да поттикне и дополнително пријавување и идентификување на деца изложени на ризик од трговија.

Ефектот од обуките со ЕЛС и претседатели/претседателки на Комисиите за еднакви можности, координатори/координаторки за еднакви можности и локалната комисија за борба против трговија со луѓе во општина Битола и во Тетово ќе придонесат кон подобрена превенција и заштита од трговија со луѓе во овие две општини. Мултидисциплинарното постапување е поттикнато и преку проектот „Обезбедување поддршка и услуги за жртви на трговија со луѓе и ранливи групи на локално ниво“, со цел да се подобри **идентификацијата, помошта и поддршката во процесот на ресоцијализација, реинтеграција** и превенција од повторно тргување.

Обуките што се одржуваат преку НМУ и центрите за социјална работа за локалните самоуправи, обуки-

те за имплементација на индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе и обуките што се одржани во Полициската академија Идризово ќе придонесат кон подобра идентификација и заштита на жртвите на трговија со луѓе.

Специјализираната обука за згрижувачки семејства за деца жртви на трговија со луѓе ќе придонесе за подобрување на квалитетот на животот на жртвите, поради тоа што згрижувачките семејства ќе бидат сензитивизирани и ќе знаат како адекватно да постапуваат со згрижените деца.

Поради неподнесување иницијатива до Фондот за здравствено осигурување за ефикасно спроведување на членот 84 (здравствена заштита) и недостиг на предлог-измени на КЗ, ефект од овие две мерки нема.

Активностите за заштита и превенција од трговија со луѓе не се вклучени во НАП, иако Стратегијата за родова еднаквост дава осврт на овој проблем.

Активностите во овој дел треба координирано да се имплементираат, со цел полесно да се идентификуваат жртвите на трговија, за да им се даде адекватна помош и интеграција во општеството.

Поднесувањето иницијатива до Фондот за здравствено осигурување за ефикасно спроведување на членот 84 од ЗСЗ и организирањето

работна средба за подготовка на инструмент за следење на квалитетот на услугите реализирани од НВО, не

се спроведени и, притоа, овие мерки немаат никаков ефект.

ПРЕПОРАКИ

Активностите за заштита и превенција од трговија со луѓе да се вклучи во Стратегијата, во НАП и во следните оперативни планови за да се обезбеди координираност во актив-

ностите и усогласеност на очекуваните резултати. Дополнително, да се разгледа опцијата да се направи посебен ОП за справување со жртви на трговија со луѓе.

IV.

НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ

Овој дел на Извештајот дава преглед на анализата на предвидените и на имплементираниите активности за 2015 година, како и препораки за понатамошно успешно имплементирање на Стратегијата за родова еднаквост и НАП.

Во 2015 година, со цел да се потцени работата и угледот на граѓанските организации, дел од медиумите и политичарите воде кампањи и напади врз граѓанските организации. Ваквите негативни кампањи се спротивни на тоа што го предвидува Стратегијата, односно соработката меѓу граѓанските организации и институциите е клучна во имплементацијата на стратешките цели. Истакнато е значењето на соработ-

ката со граѓанскиот сектор во делот на информирањето, анализите и превенцијата генерално, но се истакнува и важноста за соработка со граѓанскиот сектор во Специфичната стратешка цел 3.2, каде што треба да биде воспоставена координација (соработка) меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор во имплементацијата на Законот за еднакви можности на жените и мажите.

Во 2015 година, како и во претходните две години, имплементацијата на НАП е ограничена поради недостиг на финансиски, човечки и финансиски ресурси, ограничени капацитети на администрацијата, неусогласеност на стратешките

и оперативните документи, непостоење методологија за следење на имплементацијата и ограничено учество на граѓанскиот сектор.

1. Во 2015 година позитивно е што по вторпат се одвоени финансиски средства во износ од 800.000 денари (13.000 евра) за имплементација на стратегиските документи за унапредување на родовата еднаквост. Ваквиот чекор е позитивен, но сумата од 800.000 денари не е доволна за да ги покрие предвидените активности во НАП и во ОП.

2. Сè уште постои неконзистентност меѓу планираните активности во НАП и во ОП и не се земени предвид препораките од Извештајот во сенка за 2014 година за усогласување на активностите.

3. Известувањето за имплементацијата на НАП и понатаму не е според индикаторите предвидени во НАП и начинот на известување не дава јасен и сеопфатен преглед за напредокот на родовата еднаквост во Македонија, како и за степенот на имплементацијата на НАП.

4. Во 2015 година соработката со граѓанските организации се подобрува, и тоа преку Платформата за родова еднаквост, но и понатаму вклученоста на граѓанските организации во имплементацијата на НАП е ограничена.

5. Во 2015 година сè уште не е започната имплементација на активностите во областа на образованието, што е клучно во уривањето на родовите стереотипи.

ПРЕПОРАКИ

Препораките од Извештајот во сенка за 2013 и за 2014 година не се земени предвид ниту во 2015 година, и затоа препораките за 2015 година се слични на препораките произлезени од првите два извештаи во сенка (за 2013 и за 2014 година).

1. Зајакнување на финансиските, човечките и техничките капацитети на Секторот за еднакви можности и на органите на државната управа одговорни за имплементацијата на НАП.

Имплементирање на Стратегијата за родова еднаквост и на НАП може да

се направи само доколку се алоцираат доволно финансиски средства за спроведување на активностите во НАП и во ОП. Понатаму, подигнувањето на капацитетите на вработените во Секторот за еднакви можности, како и во органите на државна управа се клучни за успешно спроведување на Стратегијата и на НАП.

Дополнително, потребна е зголемена координација меѓу Секторот за еднакви можности и координаторите за еднакви можности во државната администрација, како и со координаторите за еднакви можности на локално ниво.

2. Усогласување на оперативните планови со Националниот акциски план

Во 2015 година повторно се појавува неусогласеност на НАП и ОП, што дополнително ја отежнува имплементацијата на Стратегијата. Дел од активностите што се предвидени во ОП воопшто не се планирани со НАП и, притоа, активностите во НАП што треба да бидат приоритетни, не се имплементираат, додека, пак, ограничен број активности во ОП се имплементираат. Со завршувањето на НАП во 2016 година, се препорачува новиот акциски план да има реални активности и мерки, кои ќе бидат времено имплементирани со координирани ОП за секоја година.

3. Развивање методологија за следење на спроведувањето на Стратегијата

Мерењето на напредокот на спроведувањето на Стратегијата и на НАП и во 2015 година е ограничено и, отука, се препорачува користење на форматот на НАП за следење на степенот на напредокот на родовата еднаквост. Овој формат, во согласност со секторските приоритети, ќе се осврне на предвидените активности, предвидените и потрошените средства, индикаторите за успешност и ќе формулира идни чекори.

4. Промовирање на свеста за родовата еднаквост

Промовирањето на концептот за родовата еднаквост е значаен чекор во образовниот систем, кој ќе придонесе кон искоренување на родовите стереотипи во општеството. Континуираното спроведување на активностите за промовирање на родовата еднаквост во образовниот систем (претшколско, основно, средно, факултет) ќе придонесе за намалување на родовите стереотипи од најмала возраст и, во исто време, ќе има трансформативно влијание во општеството.

Владата да покаже заложба и посветеност за промовирање на родовата еднаквост со алокација на адекватни средства за спроведување на активностите од Стратегијата, вклучувајќи и кампањи за јавна свест за родовата еднаквост, како и избор на најдобра реклама, која најефективно се бори со сексистичките стереотипи и промовира еднаквост меѓу мажите и жените.

5. Зголемено учество на граѓанскиот сектор во креирањето на стратегиските и на оперативните документи, како и во имплементацијата на Стратегијата

Вклученоста на граѓанските организации во имплементацијата на

Стратегијата и на стратегиските документи сè уште е ограничена. За пофалба е засилената соработка меѓу Интерресорската советодавна консултативна група за еднакви можности на жените и мажите и Платформата за родова еднаквост, но потребна е поголема вклученост на граѓанските организации во имплементацијата на Стратегијата. Се препорачува граѓанските организации да бидат целосно вклучени во подготовката на новиот акциски план за да се идентификуваат приоритетните области и да се креираат

активности и мерки што ќе бидат имплементирани во дадената временска рамка.

Дополнително, да се разгледа можноста дел од активностите да бидат имплементирани од страна на граѓанските организации, како што е наведено во Стратегијата за родова еднаквост⁷⁰. Во соработка со Секторот за еднакви можности, Платформата за родова еднаквост, преку експертизата на своите членки, може да придонесе кон имплементација на активностите од Стратегијата.

⁷⁰ Стратегија за родова еднаквост 2013–2020, Влада на Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика, 2013 година, страница 5.

ЛИСТА НА СКРАТЕНИЦИ

АВРМ	Агенција за вработување на Република Македонија
АППРМ	Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија
АСЈО	Академија за судии и јавни обвинители
БРО	Биро за развој на образованието
ВРМ	Влада на Република Македонија
ДЗС	Државен завод за статистика
ЕЛС	Единици на локалната самоуправа
ЗСД	Завод за социјални дејности
ЗСЗ;	Закон за социјална заштита
ЗРО	Закон за работни односи
КЕМ	Комисија за еднакви можности при Собранието на РМ
КЕДЖ/ CEDAW	Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените
МВР	Министерство за внатрешни работи
МИОА	Министерство за информатичко општество и администрација
МНР	Министерство за надворешни работи
МОН	Министерство за образование и наука
МОТ	Меѓународна организација на трудот
МП	Министерство за правда
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
НАП	Национален акциски план
НМУ	Национален механизам за упатување на жртвите на трговија со луѓе
НП	Народен правобранител
ОДУ	Органи на државната управа
ОП	Оперативен план
ПЗЗ	Примарна здравствена заштита
РБН	Родово базирано насилство
РОБ	Родово одговорно буџетирање
СЕМ	Сектор за еднакви можности при МТСП
СЦ	Стратегиска цел
ССЦ	Специфична стратегиска цел
ЦСР	Центар/и за социјална работа
UN Women	Тело на ООН за родова еднаквост и засилување на жените

АНЕКС I

ОРГАНИЗАЦИЈА И МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ/УРЕДУВАЊЕ НА ИЗВЕШТАЈОТ ВО СЕНКА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО 2015 ГОДИНА

Законот за еднакви можности на жените и мажите⁷¹ ги дава основните принципи за втемелување на родовата еднаквост во сите сфери на општественото живеење. ЗЕМ при дефинирањето на целите ги обврзува сите субјекти во јавниот и во приватниот сектор на грижа за воспоставувањето на еднаквите можности и ја определува обврската за отстранување на пречките и создавање услови за остварување

целосна еднаквост меѓу жените и мажите. Понатаму, ЗЕМ дефинира мерки и определува механизми за унапредување на еднаквите можности на национално и на локално ниво, ја регулира постапката за правна заштита во случај на повреда на правото на еднаков третман на жените и мажите и ги пропишува казнените мерки во случај на неисполнување на обврските.

---

⁷¹ Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014).

Во согласност со ЗЕМ, во 2103 година Собранието ја донесе Стратегија за родова еднаквост придружена со Национален акциски план за период од три години. За предвидените активности за 2013 и за 2014 година беа подготвени годишни оперативни планови.

Имајќи предвид дека се изминати три години од донесувањето на Стратегијата, овој извештај во сенка има цел да даде независна оценка за степенот на имплементација на Стратегијата. Извештајот се надовр-

зува на наодите на извештајот во сенка од 2013 и 2014 година и дава приказ на напредокот во исполнувањето на предвидените мерки, временската рамка на исполнување како и влијанието на овие мерки.

Извештајот вклучува мислење на различни релевантни фактори (надлежни институции и граѓански организации) и формулира препораки за идни активности што треба да бидат спроведени во текот на идната година или да се најдат во втората последователна стратегија.

ОПИС НА ИСТРАЖУВАЧИТЕ АЛАТКИ ШТО СЕ КОРИСТЕА ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Анализа на материјали и документи

Извештајот вклучува анализа на релевантни материјали и документи: ЗЕМ, Стратегијата за родова еднаквост и Националниот акциски план 2013–2016, Оперативните планови 2013–2015 и извештаите за работа од надлежни институции и материјали подготвени од граѓанскиот сектор и од експерти. Извештајот, исто така, прави анализа на усогласеноста и конзистентноста за активностите предвидени со Националниот акциски план и Оперативните планови за 2013, 2014 и за 2015 година, како и сеопфатна усогласеност со **горенаведените материјали.**

2. Интервјуа со претставници на надлежните институции

За потребите на овој извештај беа спроведени полуструктурирани интервјуа со претставници на надлежните институции кои во согласност со Стратегијата и Националниот акциски план имаа предвидени активности и реализација на мерки во текот на 2015 година (Министерство за труд и социјална политика; Интерресорско, советодавно и консултативно тело за еднакви можности на жените и мажите; Академија за судии и јавни обвинители; Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија; Биро за развој на образованието и

Педагошка служба при Министерство за образование; Министерство за здравство; Агенција за аудио и аудиовизуелни услуги, Завод за социјални дејности).

На претставниците од горенаведените институции им беа поставени/испратени прашања за мерките што биле во нивна надлежност за спроведување во согласност со Националниот акциски план и годишните оперативни планови. Подолу се дадени клучните прашања што користени при реализираните средби, телефонски интервјуа и писмена кореспонденција:

Кои активности предвидени во Националниот акциски план и оперативните планови за 2014 година ги спроведе институцијата? Дали предвидените активности се целосно имплементирани? Дали во буџетот на институцијата се предвидени доволно средства за реализацијата на предвидените мерки и активности? Дали сите предвидени активности се прецизно формулирани и спроводливи (во смисла на човечките и финансиските капацитети на институцијата)? Дали при имплементирањето на активностите институцијата соработуваше со надворешни партнери?

Покрај овие, беа поставувани и дополнителни прашања во зависност од спецификите на секоја предвидена и/или реализирана активност.

Конкретни одговори беа добиени од следниве претставници на надлежните институции:

- Мирдита Салиу, раководителка на сектор за еднакви можности, Министерство за труд и социјална политика;
- Јована Тренчевска, координатор на Интерресорска консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, Министерство за труд и социјална политика (средба);
- Патриција Кери, постојана координаторка на твининг-проектот во Република Македонија (комуникација по е-пошта и средба);
- Маја Петрова, стручен соработник, Агенција за поддршка на претприемништво во РМ (средба);
- Емилија Петреска-Камењарова, раководителка на Одделение за човекови права и медиумска писменост во Агенција за аудио и аудиовизуелни услуги (писмена кореспонденција);
- Атанас Георгиевски, правен советник за меѓународна соработка во Академијата за судии и јавни обвинители (писмена кореспонденција);
- Климентина Спасовска, координаторка за еднакви можности, Завод за социјални дејности (писмена кореспонденција);
- Надежда Ужелац, координаторка за еднакви можности, Министерство за образование и наука (писмена кореспонденција).

3. Средби/телефонски разговори со претставници од граѓански организации и меѓународни организации што работат во областа родова рамноправност.

Со цел сеопфатна анализа на имплементацијата на Стратегијата и НАП за 2015 година, беа остварени средби и контакти со претставници на граѓански организации што се дел од Платформата за родова еднаквост. Информациите се однесуваат на одредени тематски области и како надополнување на податоците, поради недостигот на официјални информации. Дополнителни информации беа добиени и од канцеларијата на UN Women во Македонија:

- Бојан Јовановски, извршен директор, X.E.P.A – асоцијација за здравствена едукација и истражување;
- Стојан Мишев, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жени;
- Неда Чаловска, правна советничка, Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија;
- Доминика Стојановска, UN Women – Скопје.

Општини што во 2015 година поднеле извештаи за напредокот на родовата еднаквост до МТСП:

Аеродром, Битола, Богданци, Брвеница, Гостивар, Центар, Крушево, Ростуше, Охрид, Прилеп, Ранковце, Росоман, Сопиште, Тетово, Велес, Берово, Босилево, Ч.Облешево, Ч.Сандево, Чаир, Демир Хисар, Делчево, Дојран, Гази Баба, Град Скопје, Ѓорче Петров, Градско, Јегуновце, Желино, Вевчани, Василево, Теарце, Струмица, Струга, Штип, С.Нагоричане, Ресен, Радовиш, Пехчево, Новаци, Ново Село, Македонска Каменица, Македонски Брод, Лозово, Конче, Кочани, Карпош, Пробиштип, Кисела Вода, Крива Паланка и Могила.

Општини што усвоиле Акциски планови или Програма за работа за унапредување на еднаквите можности на жените и мажите за 2015 година:

Гази Баба, Чешиново-Облешево, Дојран, Богданци, Пробиштип, Гостивар, Брвеница, Кочани, Берово, Сопиште, Босилево, Штип, Богданци, Чаир, Крушево, Струмица, Велес, Македонски Брод, Крива Паланка, Новаци, Вевчани, Центар, Македонска Каменица, Маврово и Ростуше, Битола.

Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (2015). Родот во телевизиските програми: Извештаи од истражувањата на родовите прашања и на прикажување и претставување на жените и мажите во програмите на радиодифузерите во 2015 година. Достапно на: http://avmu.org.mk/images/Rodot_vo_televiziskite_programi_vo_2015_godina.pdf

Влада на Република Македонија (2014). Програма за рана детекција на малигни заболувања во Република Македонија за 2015 година. („Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/12, 145/12, 87/13, 164/13, 39/14, 43/14 и 132/14), Владата на Република Македонија.

Годишен извештај на Комисијата за заштита од дискриминација за 2015 година. http://www.kzd.mk/sites/default/files/dokumenti/god_izvestaj_2015.pdf

Деловник на Собранието на Република Македонија, член 118. Достапен на: <http://www.sobranie.mk/delovnik-na-sobranieto-na-republika-makedonija-precisten-tekst.aspx>

Државен завод за статистика, (2014). Анкета за работната сила, 2014. Достапна на: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=3>,

Државен завод за статистика (2014). Вработени и нето-плати: <http://goo.gl/liymSr>

Државен завод за статистика (2016). Жените и мажите во Македонија: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=23>

Државна изборна комисија: <http://www.sec.mk/>

Закон за еднакви можности на жените и мажите. Службен Весник на РМ бр.66/06 од 29.5.2006 година.

Закон за именување и дополнување на Изборниот законик, член 21. Службен весник на РМ, бр.196 од 10.11.2015 година,

Закон за минимална плата (2014). Службен весник на Република Македонија бр. 184/13, 13/14/44/14. Достапен на: <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/Zakon%20za%20minimalna%20plata%20precisten.pdf>

Извештај за работата на Собранието на Република Македонија (2014). Комисија за еднакви можности, страница 117. Достапно на: <http://www.sobranie.mk/content/izvestai/2011-2014/IZVESTAJ%202014%2010.05%20-%2031.12.2014.pdf>

Извештај за работата на Собранието на Република Македонија (2015). Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Достапно на: <http://www.sobranie.mk/content/izvestai/2011-2014/IZVESTAJ%20ZA%202015%20godina.pdf>

Институт за јавно здравје (2015). Реклама за бесплатни ПАП-тестови: <http://www.iph.mk/pap-test-video/>

Казанциска, Ристеска и Шмит (2012), <http://goo.gl/vq5mEP>

Македонски центар за меѓународна соработка (2015). Огледало на Владата 2015: Учество на јавноста во процесите на подготовка на законите. Достапно на: <http://mcmn.org.mk/images/docs/2016/ogledalo-na-vladata-2016.pdf>

Министерство за здравство (2014). Правилник за содржината и начинот на советување на бремената жена пред прекинување на бременоста. Службен весник на Република Македонија бр.07-6944/3.

Министерство за труд и социјална политика (2016). Годишен извештај за преземените

активности и постигнатиот напредок за воспоставување еднакви можности на жени-те и мажите во Република Македонија за 2015 година.

Министерство за труд и социјална политика – Методологија за родово одговорно буџе-тирање за органите на државната управа на централно ниво.

Министерство за труд и социјална политика (2015). Оперативен план за изменување и дополнување на Оперативниот план за услуги на пазарот на трудот и активни програми и мерки за вработување за 2015 година. Достапно на: <http://bit.ly/29K21Om>

Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за анализа на содр-жините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите. Достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/pravilnici_ednakvi_moznosti/pravilnik%20za%20analiza%2021.7.pdf

Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за формата и содржи-ната на извештајот за работа на координаторот за еднакви можности на жените и мажите во единиците на локалната самоуправа. Службен весник на РМ, бр. 46/15.

Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за формата и содржи-ната на извештајот за работа на координаторот и заменик-координаторот за еднакви можности на жените и мажите во органите на државната управа. Службен весник на РМ, бр. 46/15.

Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилници за формата и содр-жината на годишниот извештај за резултатите од примената на посебните мерки за воспоставување на еднаквите можности на жените и мажите и начинот на спроведу-вање на планот за имплементација на посебните мерки. Службен весник на РМ, бр. 46/15.

Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за анализа на содр-жините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите. Достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/pravilnici_ednakvi_moznosti/pravilnik%20za%20analiza%2021.7.pdf

Министерство за труд и социјална политика (2015). Правилник за анализа на содр-жините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите. Достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/pravilnici_ednakvi_moznosti/pravilnik%20za%20analiza%2021.7.pdf

Народен правобранител на Република Македонија(2015). Годишен извештај за степе-нот на обезбедувањето – почитување, унапредување и заштита на човековите слободи и права. Достапно на: http://ombudsman.mk/upload/Godisni%20izvestai/GI-2015/GI_2015-za_pecat.pdf

Петрески, М & Мојсоска, Б, Н (2015). Родовиот и мајчинскиот јаз во платите во ПЈР Македонија: економетриска анализа. Достапно на: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_447700.pdf

Платформа за родово еднаквост (2015). „Расте смртноста на доенчиња и родилки во Македонија“. Достапно на: <http://bit.ly/1ZI9TA4>

Протокол за меѓусебна соработка на надлежните институции и здруженија за зашти-та и спречување од семејно насилство. Службен весник на Република Македонија, број 143/2015: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/aaab4eac48b942f38b927f84b6a49dfa.pdf>

Правилник за начинот на извршување на изречени привремени мерки за заштита на жртвата на семејно насилство и членови на нејзиното семејство. Службен весник на Република Македонија, број 28/2015: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/e8d3c3d6cff442e cb2509885a3684932.pdf>

Програма за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015. Донесен на седница на Влада на 21.12.2014. Службен весник на Република Македонија, бр. 59/00, 12/03, 44/05, 37/06, 115,07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13 и 129/4.

Реактор – Истражување во акција (2015). Жените во политиката: Патот до политичките функции и влијанието на локално ниво во Македонија. Достапно на: <http://www.reactor.org.mk/Publications.aspx?id=4&&catID=1&lang=mk-MK>

Регионален преглед и одговор на прашалник за имплементацијата на Пекиншката декларација и платформа за акција (1995) и на резултатите од 23-тата сесија на Генералното собрание (2000) за подготвување на регионален преглед и проценка на контекст на 20 години од усвојувањето на Пекиншката декларација и платформа за акција во 2015 година. Достапно на: <http://www.mtsp.gov.mk/rodova-ramnopravnost.nspx>

Светски економски форум (2016). Достапно на: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/economies/#economy=MKD>

Собрание на Република Македонија (2015). Предлог-закон за дополнување на Законот за безбедност и здравје при работа, по скратена постапка, Комисија за труд и социјална политика. Достапно на: <http://www.sobranie.mk/materialdetails.nspx?materialId=bd99b500-9fa7-4d82-964e-c8855b62a350>

Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот – 2013, Реактор, 2014

Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот – 2014, Реактор, 2015.

Твининг-проект финансиран од ЕУ за унапредување на родовата еднаквост. Достапно на: http://kanal5.com.mk/vesti_detail.asp?ID=78774;

European Commission – What is Flexcurity: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=102>

